

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

**Církevní školství v České republice po roce 1989
se zaměřením na základní a střední školy**

**Faith-Based Education in Czech Republic after 1989
with focus on Primary and Secondary Schools**

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

doc. PhDr. Miroslava Váňová, CSc.

Autor:

Barbora Čeřovská

Praha 2016

Děkuji své vedoucí bakalářské práce Doc. PhDr. Miroslavě Váňové, CSc. za odborné vedení, pomoc a rady při zpracování této práce. Dále velice děkuji rodině a všem svým blízkým, kteří mě v tomto čase podporovali a měli se mnou trpělivost. Ale také děkuji Pánu, který mi díky této práci poslal do cesty báječného člověka.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou prací „Církevní školství v České republice po roce 1989 se zaměřením na základní a střední školy“ vypracovala samostatně s použitím níže uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 9.5.2016

Barbora Čečovská

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá církevním školstvím v České republice po roce 1989. Jejím cílem je nastínit problematiku církevního vzdělávání, jeho vývoj a nynější situaci. Na základě výsledků dotazníkového šetření na dvou církevních gymnáziích práce odpovídá na otázku, v čem jsou církevní školy specifické a jak se liší od škol státních. V těchto souvislostech se práce dotýká i církevních restitucí, které zatím probíhají, a budou mít vliv na blízkou budoucnost a vývoj církevního školství.

Annotation

The topic of this bachelor thesis is church education system in the Czech republic after 1989. Its aim is to introduce the topic of church education system, its development and current situation. On the basis of two surveys executed on two secondary church schools the thesis describes the difference between the church operated schools and state operated schools. In this context the thesis also mentions the on-going church restitutions that will influence the future and development of the church education system.

Klíčová slova

Církev, církev a stát, církevní restituce, školství, církevní školství

Keywords

Church, Church and the State, Church Restitutions, Education, Catholic Education

Obsah

Obsah	5
Úvod.....	6
1. Církev v Československu před rokem 1989	7
2. Církev a stát po roce 1989	12
3. Obnovení církevního školství po roce 1989	17
3.1 Ústředí křesťanských škol v Praze	18
3.2 Správa a zřizování církevních škol	19
3.3 Základní a střední školy po roce 1989	23
4. Současná situace	25
4.1 Církevní restituce.....	25
4.1.1 Hlavní aktéři	25
4.1.2 Historický vývoj	26
4.1.3 První vlna navrácení církevního majetku	26
4.1.4 Druhá vlna navrácení církevního majetku.....	26
4.2 Financování církevních škol a pracovníků v církvích.	27
4.3 Volitelnost výuky náboženství	28
4.4 Církevní školy a zřizovatelé	30
5. Cíl výzkumu.....	31
6. Metody výzkumu	32
7. Výzkumný vzorek.....	33
7.1. Církevní gymnázium v Plzni	33
7.2. Arcibiskupské gymnázium v Praze	34
8. Výsledky výzkumu na Církevním a Arcibiskupském gymnáziu	35
9. Diskuze	48
Závěr	50
Seznam použité literatury	51
Přílohy.....	55
Summary	59

Úvod

Cílem této práce je zmapovat současnou situaci církevního, konkrétně katolického školství po roce 1989, poukázat na jeho předešlý vývoj a na základě výzkumu ve dvou církevních školách ukázat určitá pozitiva i negativa tohoto typu školských institucí z pohledu jejich žáků.

Toto téma jsem si vybrala z důvodu osobní zkušenosti s církevním školstvím, jelikož mě tento systém provází celým mým dosavadním životem. Již od mateřské školy jsem konfrontována se vzděláváním v církevních institucích a velmi dobře si uvědomuji, jak mě toto vzdělávání ovlivnilo. Také jsem se přesvědčila, že o tomto tématu píše poměrně málo autorů, což je podle mého názoru, vzhledem k jeho jisté aktuálnosti škoda.

Oba dva zmíněné faktory mě vedly k vytvoření této práce. V úvodních kapitolách provádím rešerši materiálů, které o tomto tématu pojednávají, a na základě těchto materiálů se v teoretické části věnuji obdobím jak před rokem 1989, tak obdobím následujícím, tedy obdobím znovuoobnovení církevního školství. Jedním z důležitých zdrojů byly také konzultace s docentem Zábojem Horákem a profesorem Jiřím Rajmundem Treterou, významnými odborníky na toto téma.

Stěžejní částí této práce je dotazníkové šetření, které bylo provedeno na výzkumném vzorku dvou tříd církevních gymnázií. Jeho cílem je na základě výsledků šetření popsat, jak žáci těchto církevních institucí vnímají jejich specifickou, jak jsou s nimi spokojeni, a v čem spatřují jejich možné problémy.

1. Církev v Československu před rokem 1989

Cílem této kapitoly je poukázat na vztah státu a církve po Sametové revoluci v roce 1989. Nejprve však považuji za důležité shrnout, co vše tomu předcházelo v době, kdy v naší zemi vládl komunistický režim. Dovoluji si tvrdit, že jedině tak lze pochopit souvislosti a vývoj následujícího dění.

V období komunistického režimu byly spory mezi církví a státem značně vyhrocené. Jelikož nauka církve neodpovídala ideálům režimu a byla vůči nim vymezená, bylo jednoznačné, že se dříve či později stane terčem ostré kontroverze. Komunisté volili různé způsoby protináboženské indoktrinace jak v médiích, tak ve školství. Režim diskriminoval věřící a aktivně likvidoval náboženské organizace. Nejprve byl zakázán tisk veškerých náboženských a církevních časopisů a novin, později došlo ke zrušení škol a zdravotnických a sociálních zařízení, byly likvidovány řády a kongregace a zabrán majetek církve.

Tomka tvrdí, že společenská a kulturní politika komunistického režimu systematicky marginalizovala „[...] nábožensky aktivní část společnosti“ (Tomka 1999, s. 97). Neustále usilovala o potlačení náboženského přesvědčení a omezovala společenskou úlohu a viditelnost církvi a náboženství, neboť v nich komunistický stát spatřoval jednoho z úhlavních nepřátel. Tomka dále upozorňuje na utlačování věřících lidí, kterým bylo zabraňováno „v přístupu k vyššímu vzdělání a významnějšímu společenskému postavení, byli vyloučeni z profesí, které by jim umožňovaly vychovávat, ovlivňovat, či řídit práci jiných lidí.“ (Tomka 1999, s. 97). Důsledkem byl pak také nízký finanční rozpočet věřících lidí (Tomka 1999, s. 99).

V roce 1949 byly zrušeny veškeré právní předpisy upravující postavení církvi a náboženských společností a byly nahrazeny relativně stručnými „církevními zákony“, které však byly svým zaměřením spíše „proticírkevní“. Například Vládní nařízení č. 228/1949 Sb., o působnosti a organizaci Státního úřadu pro věci církevní, § 2 odst. g: „Do působnosti Státního úřadu pro věci církevní náleží zejména: odborné posuzování církevního a náboženského tisku a publikací.“ (Zákon 228/1949 Sb.). Zároveň došlo v rámci sekularizace právního řádu k odstranění veškerých norem, které doposud dávaly možnost působení církve ve veřejných sférách (Bobek et al. 2009, s. 772). Šlo o jakousi izolaci církve a o to, aby se jakékoliv náboženské projevy staly individuální záležitostí a nepřesahovaly do společenského dění v zemi. Těmito změnami došlo k potlačení důležité

role významných životních událostí z pohledu církve, jako je sňatek, narození dítěte nebo pohřeb. Bylo zrušeno církevní vedení matrik, církevní sňatky a také církevní školství. Tomka uvádí, že komunistický režim vytvořil z naší země v tomto ohledu „[...] *podivnou společnost* [...]“ (Tomka 1999, s. 95). Společnost, kde se projevuje větší míra individualismu a menší religiozita, což vede k vyšší míře společenských problémů jako je rozvodovost, počet sebevražd, alkoholismus, nebo stres. (Tomka 1999, s. 95)

K potlačování náboženství a vlivu církve jako takové začalo docházet prostřednictvím reformování školství. Tehdejší ministr školství Zdeněk Nejedlý velmi propagoval novou koncepci školského systému, totiž zestátnění školství. To se po únoru roku 1948 začalo naplňovat (Bobek et al. 2009, s. 802). V platnost vešel zákon č. 95/1948 Sb., o „základní úpravě jednotného školství“ (školský zákon), z 21. dubna 1948, který mimo jiné říkal: „*Školy pečují o všestranný rozumový, citový, mravní a tělesný rozvoj žactva. Vzdělávají mládež v duchu pokrokových národních tradic a ideálů humanity, vychovávají k samostatnému myšlení, cílevědomému jednání, činnorodé práci i družné spolupráci a probouzejí v mládeži touhu po sebevzdělání a pokroku. Vedou ji k činné účasti na životě školy a na budovatelském díle republiky. Pěstují smysl pro společenství v rodině, národu, Slovanstvu a lidstvu. Vychovávají národně a politicky uvědomělé občany lidově demokratického státu, statečné obránce vlasti a oddané zastávce pracujícího lidu a socialismu.*“ (Zákon č. 95/1948 Sb.) Komunisté potřebovali přizpůsobit školy těmto zákonům, tedy mít nad nimi dohled a řídit je a kontrolovat prostřednictvím ministerstva školství.

Snahou o překonání zásahů do školství v době okupace bylo vybudovat základy nové školské soustavy v duchu Košického vládního programu, která by obstála v kontextu stávajících nároků a odpovídala současným potřebám. Prvním krokem k tomu mělo být především zestátnění školství, prodloužení povinné školní docházky, uzákonění vysokoškolského vzdělání učitelů a příprava jednotné školské soustavy, která by byla potvrzena zákonem a umožňovala by budovat naše školství na moderních základech (Veselá 1977/78, s. 54).

V lednu 1949 u nás bylo okolo sta církevních škol (Horák 2011, s. 52). Zatčením a později umučením Josefa Toufara, faráře z Číhoště, však započaly tyto zinscenované procesy proti představitelům katolické církve (biskupům, řeholníkům, nebo prokatolicky zaměřeným spisovatelům, vědcům i umělcům) (Tretera 2002, s. 49). Zbytky církevních

škol a školských zařízení byly podle Horáka zlikvidovány při „*nezákonném přepadení mužských klášterů v pozdních večerních hodinách 13. a 27. dubna 1950 a deportaci řeholníků orgány Sboru národní bezpečnosti, Státní bezpečnosti a nestátních stranických bojůvek zvaných Lidové milice*“ (Horák 2011, s. 52)

Celkem 2396 řeholníků bylo deportováno do centralizačních táborů většinou do pohraničí (Tretera 2002, s. 49). Následně poté byli rozptýleni do PTP /pomocné technické prapory Československé lidové armády, na nucené práce (např. stavba „mostu inteligence“), dále do zemědělství a do výroby.

Stejně tak proběhla deportace ženských řádů. Téměř 13000 řeholnic bylo soustředěno do nejrůznějších charitních domovů. Příslušnice školských řádů a kongregací přestaly vyučovat. Už v roce 1952/53 došlo k negativnímu přelomu, pokud se týká výuky náboženství, ačkoli k právní likvidaci povinné výuky náboženství došlo až od školního roku 1953/54 (Tretera 2002, s. 49).

I přes tuto situaci však výuka náboženství během totality nezanikla. Prošla sice značnou změnou, ale nikdy v pravém slova smyslu nebyla v Československu přerušena (Horák 2013, s. 73). Podle Horáka to má několik důvodů. Jedním z nich je historická tradice a poválečná situace, která poukazuje na to, že ani v době první republiky, (která nebyla nikterak prokatolicky naladěna), ani za dob „*[...]nepřízně nacistických úřadů[...]*“ (Horák 2013, s. 74) nebyla výuka náboženství úplně zrušena. Po roce 1945 to tedy ze strany veřejnosti byla téměř samozřejmost pokračovat ve výuce náboženství, jelikož si církve vysloužily určitý respekt za to, jak obstály v obtížné době německé okupace.

Dalším faktorem je, že se výuka náboženství týkala dětí, které příslušely k některé ze státem uznávaných církví (Horák 2013, s. 73–74). V první totalitní fázi, v roce 1949–1950 byla religiozita na vysoké úrovni. Podle statistických údajů se v roce 1950 k víře hlásilo 93,9% obyvatelstva, z čehož 76,4% k církvi římskokatolické (ČSÚ 2011). Šlo tedy o záležitost týkající se většinové společnosti, tudíž na ni byl brán větší zřetel. (Horák 2013, s. 73–74)

Velmi důležitou okolností je také to, že v roce 1948 Komunistická strana Československa rozšířila své řady na dva miliony členů. K nově příchozím byla čistě ze strategického hlediska zpočátku velmi přívětivá. Počet věřících byl stále obrovský (obyvatelů bez vyznání bylo kolem 520 000), což poukazuje na fakt, že více než polovina členů Komunistické strany se k nějaké církvi hlásila. Horák vysvětluje prudký vzrůst

přívrženců této strany tím, že „mnozí vstoupili do strany pod vystupňovaně silným tlakem agitace podporované státními složkami, jakož i z existenčního strachu nebo také z touhy po kariéře.“ (Horák 2013, s. 74). Píše také, že nedílnou součástí tvořili členové bývalých sociálních demokratů, kteří byli později komunisty sjednoceni v jednu stranu a to právě KSČ (Horák 2013, s. 74).

Dne 11. července 1960 byla pozměněna ústava z roku 1948. Tato nová ústava vyhlásila „naplnění lidové demokracie a vítězství socialismu“ a stanovila vedoucí úlohu Komunistické strany Československa (Tretera 2002, s. 52). V jednom odstavci byla také zmínka týkající se náboženských záležitostí. Píše se zde, že „svoboda vyznání je zaručena. Každý může vyznávat jakoukoli náboženskou víru, nebo být bez vyznání, i provádět náboženské úkony, pokud to není v rozporu se zákonem“ (zákon č. 100/1960 Sb.). V odstavci druhém se však prohlašuje, že „náboženská víra nebo přesvědčení nemůže být důvodem k tomu, aby někdo odpíral občanskou povinnost, která je mu uložena zákonem“ (Tretera 2002, s. 52). Svoboda vyznání byla tedy přesně vymežována zákonem a šlo především o soukromou víru každého člověka.

Pokles religiozity, který započal již na konci padesátých let, se v šedesátých a sedmdesátých letech projevil naplno i v jiných zemích. Od konce sedmdesátých let však můžeme pozorovat její sice malý, ale trvalý růst ve všech věkových kategoriích (ne však ve všech vrstvách obyvatelstva) (Tomka 1999, s. 96).

Spousta (1999, s. 81) pak pro tento vzrůst uvádí několik konkrétních důvodů. Jedním z nich může být ustálení víry po těžkých obdobích, kdy se komunistická strana snažila o proticírkevní opatření. Nestálí věřící tedy odpadli a v církvi zůstali „[...] uvědomělí a odhodlaní věřící [...]“ (Spousta 1999, s. 81), kteří si dokázali hájit své názory. Po roce 1960 bylo také propuštěno mnoho politických vězňů, mezi nimiž byli i kněží či nábožensky angažovaní aktivisté, kteří mohli znovu začít působit. Dalším z důvodů jsou možná události z roku 1968, kdy komunistická ideologie, která prosazovala ateismus, ztratila na důvěryhodnosti. To mohlo dát prostor řadě křesťanům ukázat širší veřejnosti, že jejich protikomunistické postoje byly ospravedlněné a mohlo to být veřejností doceněno. Posledním z pravděpodobných důvodů nárůstu mohl být také fakt, že byly v druhé polovině šedesátých let v římskokatolické církvi zavedeny modernizační změny druhého vatikánského koncilu a to zejména ustanovení liturgie v místním jazyce. Liturgickým

jazykem tedy přestala být těžko srozumitelná latina, což mohlo připoutat pozornost více lidí (Spousta 1999, s. 81).

Komunistickému režimu se tedy i přes velké úsilí za dobu svého působení nepodařilo úplně potlačit vliv církve a náboženství jako takového. Ale ve společnosti došlo ke znatelnému a viditelnému oslabení pozice církve. Mnoho věřících bylo nuceno svou víru potlačit, někteří o svou víru přišli úplně, ale řada z nich si ji uchovala a dokonce si ji v důsledku komunistického útlaku posílila.

2. Církev a stát po roce 1989

Pád komunismu, tedy přelomová událost 17. listopadu roku 1989, nazývaná „sametová revoluce“, byla pro další vývoj zásadním zlomovým bodem a také novým začátkem. Jak se později ukázalo, formování naší země komunistickým režimem mělo na vztah mezi církví a státem mnohem větší vliv, než se zpočátku mohlo zdát. Dechristianizace společnosti není podle Tomky až tak důsledkem sekularizace, ale „*společenského rozkladu a anomie. Proto také jde společenská rekonvalescence ruku v ruce s náboženským oživením*“ (Tomka 1999, s. 95–96).

S nově vzniklou demokratickou republikou přišlo mnoho změn, založených na zásadách tohoto systému. Bylo nutné upravit také vztah církve a státu. Z počátku muselo dojít k odstranění ustanovení, která v trestním zákoníku znevýhodňovala církev a omezovala náboženský život občanů.

Také Listina základních práv a svobod má zcela zásadní roli v otázce náboženské svobody. Právně vymezuje tyto záležitosti následovně. V článku 16, Oddíl první (Základní lidská práva a svobody) se píše:

1. *„Každý má právo svobodně projevat své náboženství nebo víru buď sám nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony nebo zachováváním obřadu.*
2. *Církev a náboženské společnosti spravují své záležitosti, zejména ustavují své orgány, ustanovují své duchovní a zřizují řeholní a jiné církevní instituce nezávisle na státních orgánech.*
3. *Zákon stanoví podmínky vyučování náboženství na státních školách.*
4. *Výkon těchto práv může být omezen zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu veřejné bezpečnosti a pořádku, zdraví a mravnosti nebo práv a svobod druhých.*“ (Zákon č. 162/1998 Sb.).

K druhému odstavci lze namítat, že se situace značně komplikuje tím, že zmíněná nezávislost církevních věcí na státních orgánech není dost dobře možná, pokud jsou platy duchovních stále ještě vypláceny ze státních dotací a církev tak není zcela ekonomicky nezávislá. Nemluvě o stále aktuální otázce navrácení majetku církvím, který jim byl zabrán za komunistického režimu.

Otázka navrácení majetku katolické církve zabraného komunistickým režimem se dostala do popředí prakticky ihned po Sametové revoluci. Díky schválení dvou restitučních výčtových zákonů bylo státem církvi navraceno několik klášterů. Počátkem definitivního vyřešení otázky nezávislosti církve na státu se mohl stát zákon o restitucích církevního majetku, který byl projednáván ve federálním parlamentu v roce 1992. Ten však kvůli nepřítomnosti několika slovenských poslanců neprošel (Česká biskupská konference 2001, s. 5).

Katolická církev se dostala do komplikované situace. Na jedné straně se od státu pokoušela získat zpět zabavený majetek, na straně druhé byla na státu ekonomicky závislá. Kvůli tomu se dostala do ztížené vyjednávací pozice a její snahy mohly být vnímány jako nepatřičné. Nicméně o skutečné samostatnosti a nezávislosti církve na státu a státních orgánech je možné mluvit až od té doby, kdy vláda rozhodla o navrácení veškerého majetku, který jí byl v předrevolučním období zabaven.

Dalším důležitým faktorem porevoluční doby ve vztahu církve a státu byl nárůst aktivity křesťanů na české politické scéně. Nejviditelnějším takovým subjektem byla strana KDU-ČSL, která se „*explicitně přihlásila ke křesťanským kořenům*“ (Balík a Eibl 2013, s. 122) a jejíž volební preference po zvolení Josefa Luxe předsedou se v průzkumech veřejného mínění konstantně pohybovaly okolo pěti procent (Bureš 2012, s. 272). Strana v roce 1990 ve svém volebním programu zprvu „*[...]odsoudila destruktivní působení kolektivistického ateistického totalitního systému a vytyčila si za cíl vytvoření civilizace lidí dobré vůle a civilizace lásky. Takový stav má nastat obnovou a rozvíjením křesťanských hodnot, které mají tvořit pilíř nové společnosti, a znovuobnovením lásky k vlasti, do níž se promítají jak národní tradice a kultura, tak křesťanské základy, na nichž byl český stát po staletí budován*“ (Balík a Eibl 2013, s. 122).

Československá strana lidová podporovala rodiny, školy, různé křesťanské školy mládeže a církve, protože právě tyto instituce křesťanské hodnoty prohlubují. ČSL kromě toho chápala náboženství jako důležitý prvek pro vytváření mravních hodnot, a i proto chtěla „*církvím a církevním společností v ekumenickém smyslu zajistit důstojné postavení, autonomii struktur a vnitřního života*“ (Balík a Eibl 2013, s. 122). Církve a charitativní organizace se rovněž měly více podílet v oblasti zdravotnictví a sociálních služeb (Balík a Eibl 2013, s. 122).

Výsledkem jejich politických snah bylo to, že strana KDU-ČSL byla součástí obou vlád vedených Václavem Klausem a předseda KDU-ČSL Josef Lux v obou těchto vládách zastával post ministra zemědělství a místopředsedy vlády (KDU-ČSL 2015a).

KDU-ČSL během svého působení v letech 1990 – 1998 prosadila následující:

- „do Listiny základních práv a svobod byl zařazen čl. 6 odst. 1: ‚Lidský život je hoděn ochrany již před narozením‘
- lustrační zákon – omezení bývalých členů STB v aktivním zapojení ve veřejném životě;
- čtyřletou rodičovskou dovolenou;
- zavedení stavebního spoření;
- úspěšnou transformaci zemědělství;
- podporu rodin – přídavky na děti a daňové odpočty;
- restituční legislativu;“ (KDU-ČSL 2015b).

Velmi důležitým krokem ve vztahu církví a státu byla pak také příprava nové ústavy. Pražský arcibiskup Miloslav Vlk, synodní senior Českobratrské církve evangelické Pavel Smetana a předseda Federace židovských obcí Jiří Daníček podávají 12. října 1992 „Podnět k přípravě textu ústavy ČR ve věci postavení církví a náboženských společností“ (Česká biskupská konference 2001, s. 5). Zde mimo jiné poukazují na nezastupitelnou úlohu církví a náboženských společností ve společnosti jako veřejně prospěšných institucí. (Česká biskupská konference 2001, s. 5) Tento postoj korespondoval i s programovým prohlášením vlády, které zní: „Vláda se zasadí o dodržování náboženské a občanské tolerance. Vědoma si nezastupitelné role církví a náboženských společností ve svobodné občanské společnosti, bude vytvářet podmínky pro jejich veškerou aktivitu.“ (Vláda ČR 2007).

Tehdejší český premiér Václav Klaus reagoval na podnět představitelů církve a náboženských společností 16. října 1992 slovy: „Jsme si vědomi základního významu církví pro duchovní, vzdělávací a kulturní rozvoj společnosti... Pokud jde o konkrétní formulace ústavy, budeme brát zřetel na to, aby nezastupitelná úloha církví ve společnosti nebyla omezena ani zatížena a aby byla ve všem všudy respektována jejich svébytnost. Nechtěli bychom, aby neuvážená právní úprava postavila církve naroveň jiným světským institucím, a tím je ve skutečnosti ochudila a omezila.“ (Klaus cit. dle Česká biskupská konference 2001, s. 5).

Předseda České biskupské konference Miloslav Vlk zaslal v březnu roku 1993 na základě předchozích započatých jednání s federální vládou dopis s Návrhem římskokatolické církve na uspořádání ekonomických vztahů se státem. V něm se mimo jiné zmiňuje, že by veškerá jednání v těchto otázkách měla být vedena přímo s vládou České republiky a nikoliv pouze s Ministerstvem kultury a navrhuje osobní jednání (Česká biskupská konference 2001, s. 6).

V dalším dopise premiérovi předseda Miloslav Vlk navrhuje tři etapy, které mají posílit postavení církve v české společnosti:

1. *„řešení restitucí církevního majetku*
2. *řešení přechodného období*
3. *cílové řešení vztahu státu a církvi“* (Česká biskupská konference 2001, s. 6).

Předseda vlády České republiky Václav Klaus a předseda České biskupské konference Miloslav Vlk se následně shodují na roli církve ve společnosti, kdy církev nebude ekonomicky ohrožena, ale bude moci plnit svoji úlohu, kterou je společnosti sloužit. Miloslav Vlk zde zmiňuje, že církvi nejde o to, *„aby byla bohatá, ani o to, aby měla politickou moc“* (Vlk cit. dle Česká biskupská konference 2001, s. 6) a nežádá žádná *„zvláštní práva“* (Vlk cit. dle Česká biskupská konference 2001, s. 6). Dále pak zdůrazňuje odmítavý postoj církve k názoru komunistického režimu, který nahlížel na náboženství jako na soukromou věc a ke stavění církve na úroveň spolků. Jasně deklaruje, že se církev chce podílet na vývoji naší společnosti. Současně Miloslav Vlk přijímá premiérův návrh, že není nezbytně nutné dodržet pořadí výše uvedených etap (Česká biskupská konference 2001, s. 6–7).

Premiér Václav Klaus tento návrh církve sice přijal, nicméně k jeho realizaci nedošlo. Svůj názor, že by se církev neměla pokoušet vyrovnat světským institucím, pak ještě mnohokrát zopakoval. Vládu totiž překvapila téměř statisícová účast na bohoslužbě při příležitosti příjezdu papeže Jana Pavla II v roce 1990 do České republiky. Po vysílání České televize z Velehradské poutě při příležitosti zasvěcení národa Panně Marii v roce 1993 pak Václav Klaus prohlásil: *„Katolická církev začíná hrát roli, která je naprosto neadekvátní jejímu postavení v této zemi. Několikahodinové televizní přenosy z Velehradu byly tou poslední kapkou v celé věci.“* (Klaus cit. dle Český deník, 8. 7. 1993, in Česká biskupská konference 2001, s. 6). Stal se tak nositelem této myšlenky, která byla později

přijata většinou, moderní a demokratickou společností za svou. A církev tak musela s tímto názorem bojovat.

V roce 1994 dochází ke zlepšení vztahů mezi vládou České republiky a církví a opět se začíná jednat o vzájemné spolupráci. Příčinou této nové etapy je mimo jiné jmenování Miloslava Vlka kardinálem. Nicméně k samotným jednáním dochází až na začátku roku 1995. Jednání jsou vleklá, na což upozorňuje i kardinál Miloslav Vlk a premiér Václav Klaus opět vyslovuje názor, ve kterém nesouhlasí s mimořádným postavením církve ve společnosti. Následně začíná prezentovat myšlenku, že by církve měly mít formu občanských sdružení. (Česká biskupská konference 2001, s. 7).

Nejkomplikovanější jsou touto dobou jednání o majetkovém vyrovnání církve a státu a tuto otázku se nedaří dlouhodobě vyřešit. Nejasný je i postoj Václava Klause, který měl údajně během návštěvy Říma jednat s papežem Janem Pavlem II. o církevních restitucích, ale v médiích to popírá. Přesto vůle dál jednat na straně státu je a v koaliční dohodě nově zvolené vlády se objevuje závazek tyto otázky vyřešit. (Česká biskupská konference 2001, s. 8) To se však nedaří ani v následujících letech, i přes intervenci papeže Jana Pavla II. nebo předkládání nespočtu nových návrhů a konceptů, a to až do roku 2012. Tehdy vláda premiéra Petra Nečase schvaluje zákon o církevních restitucích (zákon č. 428/2012 Sb.).

3. Obnovení církevního školství po roce 1989

První církevní školy byly u nás otevřeny již v roce 1990. Tento proces o 2 roky později urychlil nový postoj vlády České republiky, která si ve svém programovém prohlášení ze dne 13. července 1992 klade za cíl: „[...] připravit novou legislativní úpravu poskytování a nabývání vzdělání. Stát zajistí, aby se všechny školy (státní, církevní, soukromé) mohly rozvíjet za srovnatelných podmínek.“ (Vláda ČR 2007). Tomu však předcházela dlouhodobá intenzivní podzemní organizační činnost křesťanů. Jak jsem již zmínila, mnoho věřících lidí bylo vyloučeno z gymnázií i z vysokých škol. Věřící se pak k dalšímu studiu dostávali velmi obtížně. „V důsledku těchto likvidačních opatření vznikaly tajné komunity, ve kterých nejen pronásledovaní lidé mohli studovat teologii a jiné vědy. V bytových seminářích působili a vzdělávali se i oddíly věřících skautů. V bytových seminářích přednášeli profesori z některých evropských univerzit. V rodinných kroužcích bytů slavili kněží mše, ti, kterým komunisté sebrali souhlas je sloužit. Řeholníci ze Salesiánské komunity a skauti pořádali také ‚chaloupky‘, což byly tajné tábory pro věřící mládež.“ (Krejčí 2011).

Dle Horáka (2011, s. 55–56) byla nejvýznamnější podzemní skupinou skupina pražských právníků, která sídlila v prostorách katolické fary v Praze – Podolí, v ulici Na Podkovce. Tato fara byla tou dobou ve správě Pátera Františka Mikuláška, který přes to, že byl v minulosti komunistickým režimem ve vykonstruovaném procesu odsouzen k devíti letům žaláře, poskytl prostor pro tyto účely, čímž velmi riskoval a prokázal tak velkou odvahu (Horák 2011, s. 56). Skupinu vedl Oto Mádr, významný teolog, pedagog a vědec. I ten měl zkušenost s vykonstruovaným politickým procesem v padesátých letech. Byl odsouzen nejprve k trestu smrti, následně na doživotí za údajné podvracení republiky a vyzvědačství. Po patnácti letech strávených ve vězení byl nakonec podmíněčně propuštěn. Dalšími významnými členy skupiny byli Josef Plocek, právník Arcibiskupství pražského a Jiří Tretera, vedoucí právního útvaru Výstavby hlavního města Prahy, Výstavby inženýrských staveb. V září 1989 se Josef Plocek setkal s předsedou Legislativní rady vlády ČSSR a ministrem Mariánem Čalfou. Během tohoto setkání se Josef Plocek od ministra Čalfy dozvěděl, že část vedení komunistické strany a státu zvažuje reformy režimu, které by vedly k větší svobodě občanů, a na základě toho mu bylo doporučeno, aby skupina podala návrh na obnovení církevních škol v případě, že k tomu skutečně dojde. V důsledku budoucích událostí k bližšímu projednání tohoto návrhu již nedošlo, ale

v lednu roku 1990 to posloužilo Jiřímu Treterovi jako podnět k založení Ústředí křesťanských škol v Praze (Horák 2008, s. 98–99).

3.1 Ústředí křesťanských škol v Praze

Jak uvádí Horák (2011, s. 58), Ústředí křesťanských škol vzniklo v Praze koncem ledna roku 1990 v prostorách fary v dominikánském klášteře sv. Jiljí v Praze na Starém Městě. Klášter jako takový byl stále ve vlastnictví Obvodního podniku bytového hospodářství Prahy 1. V některých jeho částech však již tou dobou začali pobývat první dominikánští řeholníci a fara již byla ve vlastnictví církve.

Myšlenka založit Ústředí křesťanských škol se zrodila právě na tomto místě v hlavě tehdejšího provinciála dominikánů Dominika Duky, který tento nápad projednal se zástupci římskokatolického Arcibiskupství pražského. Do čela Ústředí křesťanských škol byl jmenován Jiří Rajmund Tretera.

Tato organizace byla zaměřená především na mateřské, základní a střední odborné školy, gymnázia a školy umělecké. Za ní stály angažované osobnosti, jejichž cílem bylo založit konkrétní školní instituce. Byl ustanoven tým koordinátorů, který jednal jménem Ústředí křesťanských škol. Konkrétně se jedná o Jiřího Rajmunda Tretera a Petra Heřmana, zakladatele Bratrské školy a zástupce Kruhu přátel bratrských škol. Dne 30. března 1990 zaslali dopis náměstkovi ministerstva školství Václavu Vránovi (Horák 2011, s. 60). V tomto dopise se odvolávají na předchozí osobní jednání a představují osobnosti jmenované do následujících funkcí. Za mateřské školy Janu Fellnerovou, zakladatelku církevní Vyšší odborné školy ve sv. Janu pod Skalou; za základní školy Alenu Heřmanovou, později ředitelku Bratrské školy a Jiřího Nečase; za odborné střední školy Evu Bartoňovou, zakladatelku dívčí katolické školy a Elišku Hranáčovou, zakladatelku zdravotnické školy sv. Zdislavy. Za gymnázia je jmenován Jan Weber; za umělecké školy František Semerád, organizátor Týnské školy a Ladislav Daniel. V samotném závěru dopisu žádají náměstkovi Vránu o potvrzení, zda souhlasí s jejich návrhem (Horák 2011, s. 60).

Na konci června roku 1990 převzala Biskupská konference ČSFR veškerou činnost Ústředí křesťanských škol. Biskupská konference ČSFR, právní předchůdce České biskupské konference, vznikla v dubnu 1990 po návštěvě papeže Jana Pavla II. v Československu. Ta pověřila tehdejšího pracovníka rektorátu Univerzity Karlovy v Praze

Josefa Svobodu k vedení připomínkového řízení k tvorbě právních předpisů. To vedlo v červenci roku 1990 ke spolupráci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a katolického oddělení Ústředí církevních škol Biskupské konference ČSFR. Výsledkem spolupráce bylo vydání vyhlášky o zřizování a činnosti církevních škol a škol náboženských společností, ke kterému se ústředí vyjádřilo připomínkami (Horák 2011, s. 61).

3.2 Správa a zřizování církevních škol

Zřizovatelem škol se po listopadové éře stává v některých případech stát, dále obce nebo kraje, církevní instituce jako například diecéze, řády, ústředí církví nebo farnosti a v neposlední řadě právnické či fyzické osoby. Jak zmiňuje Horák (2011, s. 62), v případě škol zřizovaných církevními institucemi byli jejich zástupci názoru, že by tyto školy měly mít stejný status jako školy soukromé.

Naproti tomu Ministerstvo školství razilo názor, že by se církevní školy měly od soukromých oddělit, protože svojí povahou mají blíže ke školám veřejným. To se také stalo konečným konceptem. Církevní školy byly Ministerstvem vnímány jako instituce, které nebudou provozovány za účelem zisku, budou podobně jako státní školy financované státem a církve na ně budou jako jejich zřizovatelé dohlížet. Důležitou osobností, která se na této nové koncepci ohledně církevního školství podílela, byla Marie Kalábová. Ta se v té době stala pracovnící na Ministerstvu školství a později pak ústřední školní inspektorkou.

V roce 1990 došlo na základě Zákona o státní správě a samosprávě ve školství č. 564/1990 Sb. k několika změnám. Školská zařízení již nebyla nadále v kompetencích okresních a národních výborů, ale v kompetenci státu prostřednictvím Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, které rovněž zodpovídalo za vyplácení finančních prostředků školám (Horák 2013, s. 77).

Byly vytvořeny předpoklady pro rozvoj samosprávného školství na úrovni regionů (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR 2009, s. 7).

Na základě zákona č. 171/1990 Sb. došlo k vytvoření právní subjektivity školy, která byla povinná v případě středních škol a v případě mateřských a základních škol nepovinná, a měla za následek zvýšení míry nezávislosti škol na centru formou navýšení

počtu a obsahu pravomocí a zodpovědnosti. Tomu dopomohla transformace škol v příspěvkové organizace (zákon č. 171/1990 Sb.).

Novela formulovala i cíle základních a středních škol. V § 5 odst. 1 říká, že *„základní škola poskytuje základní vzdělání; zabezpečuje rozumovou výchovu ve smyslu vědeckého poznání a v souladu se zásadami vlastenectví humanity a demokracie a poskytuje mravní, estetickou, pracovní, zdravotní, tělesnou výchovu a ekologickou výchovu žáků; umožňuje též náboženskou výchovu“* (zákon č. 29/1984 Sb.).

Důležitým mezníkem je zmínka o formování náboženské výchovy na základních školách, jež je uvedena v § 5 odst. 2: *„Střední školy uplatňují jednotu výchovy a vzdělávání, spojení školy se životem a usilují o všestranný harmonický rozvoj mladého člověka; vychovávají jej ve smyslu vědeckého poznání a v souladu se zásadami vlastenectví, humanity a demokracie, formují jeho intelektuální a mravní rozvoj, připravují jej na tvořivou práci a odbornou činnost v povolání a poskytují výchovu estetickou, zdravotní, tělesnou a výchovu ekologickou; umožňují též náboženskou výchovu“* (zákon č. 29/1984 Sb.). Cílem této novely bylo formálně ustanovit výuku náboženství ve školách (Horák 2011, s. 164).

Noví zřizovatelé církevních škol měli velký problém s prostory pro výuku, jak poukazuje Horák (2013, s. 79). Důležitou roli pro školství sehrály zákony o navrácení klášterů. Byly zde k dispozici fary či sborové domy, kde by výuka připadala v úvahu. Tyto budovy však neposkytovaly dostatečné prostory. *„Teprve 19. července 1990 byl schválen zákon č. 298/1990 Sb. o úpravě některých majetkových vztahů řeholních řádů a kongregací a arcibiskupství olomouckého. V celém Československu bylo tehdy vráceno pouze sedmdesát dva mužských a ženských klášterů, z toho padesát sedm v českých zemích, a to bez majetkového zázemí umožňujícího údržbu těchto budov, s tím, že tato restituce byla odložena na dobu pozdější“* (Horák 2013, s. 79). Díky výše uvedenému zákonu měly církevní školy k dispozici prostory pro výuku a ta tak mohla být zahájena od začátku nového školního roku 1990/1991). *„Výčtové zákony řešily především vrácení budov klášterů, aby mohly řeholní řády vůbec kde působit. Vrátily se tak často zdevastované budovy, které se společným úsilím církve, obcí, krajů a státu podařilo alespoň částečně zrenovovat. Výčtové zákony byly chápány jako provizorium a vůbec nevracely hospodářský majetek, který v minulosti sloužil k financování klášterů a dalších církevních aktivit.“*

Předpokládalo se, že takový zákon bude brzy přijat, to se však dosud nestalo.¹“ (Ministerstvo kultury ČR 2012). Horák uvádí dva příklady takových škol. První je Dívčí katolická střední škola v Praze 1 na Starém městě, která se nachází v prostorách kláštera Řádu křižovníků s červenou hvězdou v Platnéřské ulici. Druhou takovou je základní škola sv. Voršily v Praze v budově Řádu sv. Voršily (Horák 2013, s. 79).

Další problém se pojil s nedostatkem nábožensky orientovaných pedagogů. Ti měli buď nedostatečné vzdělání (z důvodu represivního chování státních složek v období socialismu), nebo byli režimem hlídání a nuceně převychováni k vyhovující ideologii nedílně spojenou s ateismem. Důsledkem toho byly situace, kdy na školách zůstávali stejní pedagogové. Ti však po Sametové revoluci museli respektovat nového ředitele školy, který po učitelích vyžadoval jiný způsob přístupu ke vzdělávání žáků, a to s sebou občas přinášelo konflikty (Z rozhovoru s prof. Treterou a doc. Horákem).

Při obnovení církevních škol vycházel jejich církevní zřizovatel ze skutečnosti, že nemá v dané chvíli k dispozici dostatek pedagogů, kteří by byli křesťany. Zřizovatel jmenoval ředitele, ale ponechal ve škole dosavadní učitele. Postupně do školy přijímal také křesťansky orientované pedagogy. V některých případech, např. u sester voršilek, i pedagogicky vzdělané řeholnice, které se mezitím připravily na své působení doma nebo i v zahraničí. Tento model byl přijat na počátku fungování církevních škol a je do velké míry určující dodnes s tím, že se předpokládá základní loajalita učitelů – křesťanů, jiných věřících i těch, kdo jsou bez vyznání – k církevnímu zřizovateli.

Aby školy nevybočily z koncepce vzdělávání, na to nově dohlíží nové postavení České školní inspekce, která se stala samostatným orgánem státní správy v rámci resortu školství (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy 2010, s. 2).

Novela v roce 1990 vytvořila legislativní podklad pro první důležité systémové změny v české vzdělávací soustavě. Na jejím základě:

- *„byla zrušena ‚jednotná‘ škola a zavedena možnost diferenciací výuky podle schopností a zájmů dětí,*
- *bylo zrušeno ustanovení o povinnosti jednotné ideové orientace výchovy a vzdělávání,*

¹ Zákon byl již přijat, viz kapitolu 4.1.

- *nově došlo k zavedení právní subjektivity škol a byl umožněn vznik nestátního školství, tj. škol církevních a soukromých, skončil tak zřizovatelský monopol státu.*“ (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR 2009).

Vzdělání na církevních školách bylo tedy díky této novele postaveno na stejnou úroveň jako vzdělání na školách státních.

Článek 33, hlava čtvrtá (Hospodářská, sociální a kulturní práva) se pak vyjadřuje ke vzdělávání:

1. *„Každý má právo na vzdělání. Školní docházka je povinná po dobu, kterou stanoví zákon.*
2. *Občané mají právo na bezplatné vzdělání v základních a středních školách, podle schopností občana a možností společnosti též na vysokých školách.*
3. *Zřizovat jiné školy než státní a vyučovat na nich lze jen za podmínek stanovených zákonem; na takových školách se může vzdělání poskytovat za úplatu.*
4. *Zákon stanoví, za jakých podmínek mají občané při studiu právo na pomoc státu.*“ (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR 2009).

Podle zákonů o církvích (§ 7 odst. 1 zákona č. 3/2002 Sb.) pak mohou registrované církve a náboženské společnosti získat oprávnění k výkonu těchto zvláštních práv:

- a) *„vyučovat náboženství na státních školách podle zvláštního právního předpisu*
- b) *pověřit osoby vykonávající duchovenskou činnost k výkonu duchovenské služby v ozbrojených silách České republiky, v místech, kde se vykonává vazba, trest odnětí svobody, zabezpečovací detence, ochranné léčení a ochranná výchova*
- c) *konat obřady, při nichž jsou uzavírány církevní sňatky podle zvláštního právního předpisu*
- d) *zřizovat církevní školy podle zvláštního právního předpisu*
- e) *zachovávat povinnost mlčenlivosti duchovními v souvislosti s výkonem zpovědního tajemství nebo s výkonem práva obdobného zpovědnímu tajemství, je-li tato*

*povinnost tradiční součástí učení církve a náboženské společnosti, nejméně 50 let; tím není dotčena povinnost překazit trestný čin uložená zvláštním zákonem.*²

Další významná novela byla uzákoněna v roce 1995 (č. 138/1995 Sb.) a přinesla značné změny, například ohledně délky studia na základních a středních školách. Do té doby byl nepovinný devátý ročník základních škol. Novela rozčlenila základní vzdělávání na pětiletý první stupeň a čtyřletý druhý stupeň. Délku studia na gymnáziích pak rozdělila na studium čtyřleté, šestileté, nebo osmileté. Došlo také k úpravě financování pomaturitního vzdělávání. Vzdělávání již nebylo v žádné formě financováno státem, místo toho však byly do školského systému začleněny vyšší odborné školy.

3.3 Základní a střední školy po roce 1989

Do roku 1990 byla zavedena povinná školní docházka od 6 do 16 let ve dvouступňovém systému. Žáci absolvovali po osmiletém studiu základní školy ještě nejméně 2 roky na škole střední. Základní škola byla rozdělena na 2 stupně čtyřleté výuky (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR 2009, s. 1).

V roce 1996 došlo k prodloužení základní školní docházky z 8 let na 9 let, přičemž první stupeň je nyní pětiletý, druhý stupeň čtyřletý. Po prvním stupni mohou žáci pokračovat na víceletá gymnázia, a to na osmiletém gymnáziu, nebo šestiletém gymnáziu, na které se nastupuje ze sedmé třídy základní školy. Po absolvování druhého stupně na základní škole je pak možnost přihlásit se na gymnázium čtyřleté, na střední odbornou školu nebo střední odborné učiliště (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR 2009, s. 13).

„Na středních školách (gymnázia, střední odborné školy a střední odborná učiliště) žáci studovali ve čtyřletých oborech zakončených maturitní zkouškou nebo ve dvou až tříletých učebních oborech zakončených závěrečnou zkouškou. Výjimku tvořily konzervatoře – osmileté a šestileté, které byly ukončeny absolutoriem. Po absolvování středoškolského oboru ukončeného maturitou mohli žáci získat další maturitní vysvědčení v jedno nebo dvouletém pomaturitním studiu na střední škole.“ (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR 2009, s. 1).

² Viz přílohu č.2

V České republice je 5 vyšších odborných škol, založených katolickou církví a 7 škol založených protestantskými církvemi. Sem přicházejí studenti po maturitě a dostávají zde teologické, ale i jiné odborné vzdělání. Tyto školy se blíží svým charakterem vysokým školám, ale jejich studenti nedostávají akademické tituly. Přípravují se zejména na povolání učitelů náboženství, jako budoucí sociální pracovníci, pastorační asistenti, novináři atd. (Horák 2011, s. 102).

4. Současná situace

4.1 Církevní restituce

Mluvíme-li o restitucích obecně, jedná se o uvedení v předchozí stav (Oxford Dictionaries 2015). Církevními restitucemi v kontextu této práce chápeme majetek církví a náboženských společností státem zabavený v období od 25. února 1948 do 1. ledna 1990, který byl či bude po roce 1990 postupně navrácen svým právoplatným majitelům, resp. církvím, a to na základě politické dohody prostřednictvím změn české legislativy (Vláda ČR 2012).

O církevních restitucích se rovněž často hovoří jakožto o majetkovém vyrovnání s církvemi, navrácení majetku církvím či navrácení církevního majetku.

4.1.1 Hlavní aktéři

Mezi hlavní aktéry, kterých se církevní restituce v České republice týkají, byl komunistický režim od roku 1948 do 1989 a demokratický stát po roce 1989 na straně jedné, na druhé straně sedmnáct registrovaných církví a náboženských společností. Jedná se o Apoštolskou církev, Církev adventistů sedmého dne, Církev bratrskou, Církev československou husitskou, Církev řeckokatolickou, Církev římskokatolickou, Českobratrskou církev evangelickou, Evangelickou církev augsburského vyznání v České republice, Evangelickou církev metodistickou, Federaci židovských obcí v České republice, Jednotu bratrskou, Luterskou evangelickou církev augsburského vyznání v České republice, Náboženskou společnost českých unitářů, Pravoslavnou církev v českých zemích, Slezskou církev evangelickou augsburského vyznání, Starokatolickou církev v České republice a Bratrskou jednotu baptistů. Poslední jmenovaná církev však restituci odmítla (Válková 2012).

Mezi další důležité aktéry můžeme zařadit konkrétní politické subjekty, které se po revoluci v roce 1989 nějakým způsobem zasadily o navrácení církevního majetku původním vlastníkům. Je to např. vláda Mirka Topolánka, za jejíž působnosti byla zřízena komise, která řešila narovnání vztahů mezi státem a církvemi. Později vláda Petra Nečase, která přijala zákon č. 428/2012 Sb. o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů (Vláda ČR 2012).

4.1.2 Historický vývoj

Komunistický režim v Československu, zpočátku svou povahou totalitní, později spíše autoritářský, nebyl nakloněn k působnosti dalšího aktéra - církve, který by měl svým výkladem chápání světa narušovat socialistickou doktrínu. Proto byly církve samotné, ale i jejich zaměstnanci a členové, za přiznání se ke své víře perzekuováni. Cílem režimu bylo oslabit vliv církví na život v zemi, přičemž jedním z důsledků tohoto snažení bylo tzv. znárodnění církevního majetku.

Podle Furky existuje přes 85 legislativních dokumentů, které od roku 1948 do roku 1989 upravují právní postavení církví a náboženských společností a další související otázky. Mezi nimi stojí za zmínku zákony č. 44/1948 Sb. Novela zákona o revizi první pozemkové reformy, č. 46/1948 Sb. Zákon o nové pozemkové reformě či č. 150/1948 Sb. Ústava Československé republiky (Furek 2000). Přijetí těchto a mnoho dalších dílčích legislativních předpisů mělo za následek přesunutí majetkových práv na stát.

4.1.3 První vlna navrácení církevního majetku

Za první vlnu navrácení církevního majetku lze považovat období od roku 1991 do roku 1998. V roce 1991 byl přijat tzv. výčtový zákon č. 298/1990 Sb., o úpravě některých majetkových vztahů řeholních řádů a kongregací a Arcibiskupství olomouckého. O rok později byl přijat zákon č. 338/1991 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 298/1990 Sb., o úpravě některých majetkových vztahů řeholních řádů a kongregací a Arcibiskupství olomouckého. Jejich podstatou bylo převedení konkrétního majetku na řády, kongregace a Arcibiskupství olomoucké. Jednalo se spíše o provizorní řešení, aby bylo možné obnovit jejich činnost. Šlo o 169 klášterů a řeholních domů (Zákon č. 298/1990 Sb., Zákon č. 338/1991 Sb.).

4.1.4 Druhá vlna navrácení církevního majetku

Za druhou vlnu navrácení církevního majetku je možno označit období od roku 2012 po současnost. V lednu 2012 vláda vyjádřila souhlasné stanovisko s vládním návrhem zákona, který měl definitivně vyrovnat vztahy mezi církví a Českou republikou. V červenci stejného roku Poslanecká sněmovna přijala zákon č. 428/2012 Sb. o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých

zákonů, který zmiňovaným církvím a náboženským společnostem navrátí 75 miliard korun v naturálních restitucích a finanční náhradu 59 miliard korun v následujících třiceti letech. Hlavní část majetku, který podle zákona bude vrácen, tvoří hlavně zemědělské nemovitosti, tedy pole, lesy, rybníky a související stavby, se kterými církve a náboženské společnosti dříve samy hospodařily (Vláda ČR 2012).

Co se týče finanční náhrady, „*prvních 17 let splácení bude trvat přechodné období, po které zůstanou církve a náboženské společnosti závislé na státu. První tři roky bude stát přispívat církvím stejně jako doposud, poté dojde po dobu 14 let k postupnému snižování příspěvku, a to každoročně o pět procent,*“ (Vláda ČR 2012).

4.2 Financování církevních škol a pracovníků v církvích.

Před érou komunismu církve financovala svou činnost tradičně převážně z výnosů vlastního církevního majetku, dále z náhrady za sekularizovaný církevní majetek, z výnosů náboženských fondů, tzv. matic³, ze státních i obecních dotací a subvencí a vždy z příspěvků a darů členů a příznivců (Tretera 2002, s. 24). Tento model byl násilně přerušen komunistickým režimem a kněží i řeholníci se stali státními zaměstnanci, tudíž i stát mohl rozhodovat o tom, který kněz bude mít státní souhlas k vykonávání kněžské služby. Platy duchovních byly velmi nízké, vysokoškolské vzdělání těchto duchovních pracovníků bylo trpěno, ale velmi podhodnoceno. Po revoluci je stále prozatímním řešením financování platů duchovních ze státních dotací jako náhrada za výnosy dosud nevráceného církevního majetku. Platy duchovních jsou na úrovni mezi životním minimem a průměrným platem státního zaměstnance. Důležitým zdrojem příjmů církví stále zůstávají sbírky a dary (Tretera 2002, s. 53).

Financování církevních škol upravuje zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Zákon v § 162 odst. 1 jinými slovy říká, že církvím, kterým bylo přiznáno oprávnění k výkonu zvláštního práva zřizovat církevní školy, poskytuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR finance prostřednictvím normativů (viz níže) formou dotace. V § 160 odst. 1 písm. b) zákon vymezuje, na jaké činnosti jsou církevním školám poskytovány finanční prostředky.

³ Náboženské matice byly založeny za vlády císaře Josefa II. jako fond shromažďující veškeré jmění zrušených klášterů (Bradáč 2007, s. 81).

Kromě výdajů na pořízení a zhodnocení dlouhodobého majetku jsou tyto činnosti stejné jako u škol, které zřizuje ministerstvo, mimo jiné tedy „*na platy, náhrady platů, nebo mzdy a náhrady mezd, na odměny za pracovní pohotovost, odměny za práci vykonávanou na základě dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr a odstupné, na výdaje na úhradu pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a na úhradu pojistného na všeobecné zdravotní pojištění, na příděly do fondu kulturních a sociálních potřeb a ostatní náklady vyplývající ze základních pracovněprávních vztahů, na výdaje podle § 184 odst. 1 a 2, výdaje na nezbytné zvýšení nákladů spojených s výukou dětí, žáků a studentů zdravotně postižených, výdaje na učební pomůcky, výdaje na školní potřeby a na učebnice, pokud jsou podle tohoto zákona poskytovány bezplatně, a rovněž výdaje na další vzdělávání pedagogických pracovníků*“ a další (zákon č. 561/2004 Sb.).

Církevní školy tedy získávají finanční prostředky od státu prostřednictvím ministerstva podle totožných normativů jako soukromé školy, a proto dotace nezahrnuje prostředky určené na péči o majetek církevní školy. Zatímco školy zřizované obcemi či kraji mají na tyto prostředky nárok díky financím, které samosprávám plynou ze zákona o rozpočtovém určení daní, církevní školy musí hledat jiné zdroje, kterými by mohly pokrýt náklady vznikající v souvislosti s péčí o svůj majetek – což se může negativně projevit na vnějším i vnitřním stavu školských zařízení (Evjáková 2014).

4.3 Volitelnost výuky náboženství

V Československu byla ještě na začátku 50. let náboženská výchova povinným předmětem pro členy církví. Po formálně právní stránce vlastně nikdy nedošlo k jejímu zrušení a to ani v době komunistické diktatury. V roce 1953 se zákonem č. 31/1953 stal tento předmět nepovinným a neklasifikovaným. Dnes mají církve právo vyučovat tento předmět na státních školách jen jako nepovinný (Školský zákon č. 561/2004 Sb. § 15 odst. 2). „*Náboženství mohou vyučovat registrované církve nebo náboženské společnosti, kterým bylo přiznáno zvláštní právo vyučovat náboženství ve státních školách a to i společně na základě jejich písemné dohody.*“ (zákon č. 561/2004 Sb. § 15 odst. 2).

Církevní školy mohou zvolit způsob povinný nebo i zde může být náboženství volitelným předmětem. I na církevní škole je náboženství jako předmět neklasifikováno a žák má na vysvědčení zapsáno, že se zúčastnil.

Pokud se týká výuky náboženství na základních církevních školách a na středních školách, existují v zásadě 3 modely vyučování.

„Náboženství mohou vyučovat pouze registrované církve nebo společnosti, kterým bylo přiznáno zvláštní právo vyučovat náboženství ve státních školách podle § 7 odst. 1 písm. a) zákona č. 3/2002 Sb. Nepovinný předmět náboženství může vyučovat pouze pověřený zástupce církve nebo náboženské společnosti, který splňuje předpoklady pro výkon činnosti pedagogického pracovníka (podle zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících), a to pouze v pracovněprávním vztahu ke škole. Pokud je náboženství na církevních školách vyučováno jako povinný nebo volitelný předmět, musí být zařazen v učebním plánu školního vzdělávacího programu dané školy a musí být k němu vypracovány (a do programu zařazeny) i učební osnovy.“ (VÚP Praha 2007).

Pověření k výuce náboženství vydává statutární orgán církve nebo náboženské společnosti, v případě katolické církve vydává pověření biskupství. (zákon č. 317/2008 Sb. § 15 odst. 3) Podle statistiky za školní rok 2010/2011 bylo v České republice 126 církevních škol (Ministerstvo kultury ČR 2015, s. 9).

Velkým problémem byl zvláště v počátcích velký nedostatek kvalifikovaných učitelů. Přibyli sice kněží, kteří už nebyli závislí na státním souhlasu a pracovali dosud jen v podzemí. Tito zpočátku vykrývali ve školách velký nedostatek pedagogů, zejména v prvních pěti letech po revoluci. Potom už vycházeli z teologických fakult první absolventi teologie, laici. Také na pedagogických fakultách mohli být přijímáni studenti, hlásící se ke křesťanství. Ti postupně doplňovali velkou mezeru, vzniklou za doby komunismu. Padly veškeré překážky, které dříve bránily přijetí na teologickou fakultu a dokonce i katolická teologická fakulta byla otevřena pro laiky. Počet studentů na teologických fakultách několikanásobně vzrostl. A do církevních škol přišla tzv. „nová generace“.

Od roku 1996 je zřízena databáze církevních škol, která je každoročně aktualizována a zveřejňována (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR 2009, s. 19)

Vzdělání na církevních školách je rovnocenné vzdělání jako na všech ostatních typech škol. Finanční prostředky jsou přidělovány od ministerstva školství a tímto ministerstvem je také kontrolováno nakládání s prostředky.

V roce 1983 byl vytvořen kodex kanonického práva, který se stal základem celocírkevního práva římskokatolické církve. Jsou v něm uvedeny i poznámky týkající se škol a výchovy. Například následující:

- rodiče (jejich zástupci) mají povinnost a právo výchovy svých dětí, tedy veškeré výchovy,
- mají především pečovat o křesťanskou výchovu podle učení církve (Kodex kanonického práva 1994).

4.4 Církevní školy a zřizovatelé

Církevní školy v novém systému získaly velkou popularitu. Nejsou převážně až na výjimky školami soukromými. Jejich výdaje plně hradí stát. Zřizovatel církevní školy jmenuje ředitele a ideálně poskytuje budovu. Některé náklady mohou být dopláceny obcemi nebo církvemi. Žáci nejsou do církevních škol přijímáni na základě náboženského přesvědčení, ale na základě přijímacích zkoušek. Ani učitelé nemusejí být nutně věřící, ale předpokládá se loajalita vůči církevnímu zřizovateli. Církevní školy zůstávají otevřené i vůči nevěřícím a toto uspořádání se zdá být pro sekularizované prostředí nejvhodnější. Zřizovat církevní školy bylo přisouzeno deseti největším církvím. Ostatní církve, které jsou sice registrované, ale nemají oprávnění ke zřízení církevní školy, mohou zakládat pouze školy soukromé. Největší počet škol zřídily instituce, spojené s katolickou církví, jedná se asi o 70%. Druhým největším zřizovatelem je Československá církev evangelická (Tretera 2002, s. 92-95).

V České republice existují církevní školy všech typů a úrovní.

5. Cíl výzkumu

Církevní školství zaujímalo významné místo téměř v celé naší školské historii. V současné době církevní školy tvoří jen 1,3 % z celkového počtu škol v České republice (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy 2014), přesto však jsou důležitou součástí našeho školského systému. Samotným financováním, výukou náboženství, nebo konáním bohoslužeb se tyto školy liší od škol státních. Cílem tohoto výzkumu bylo zjistit, v čem žáci církevních škol vidí pozitiva či negativa tohoto typu školy a také, zda náboženský charakter školy ovlivňuje i jiné aspekty, např. metody výuky, vzájemné vztahy žáků nebo přístup učitelů k žákům.

6. Metody výzkumu

Pro praktickou část své bakalářské práce jsem zvolila formu dotazníkového šetření s použitím otevřených odpovědí. Nejprve jsem zjišťovala pohlaví a věk, následně jsem pak položila sedm otevřených otázek, z nichž některé měly i podotázky. Metoda dotazníku s otevřenými otázkami se mi v tomto případě jevila jako nejvhodnější, jelikož mi šlo především o to zjistit, jakým způsobem žáci nahlízejí na školu, kterou studují. Domnívám se, že kdybych zvolila metodu uzavřených odpovědí, mohli by tím žáci být příliš svazováni při vyjádření vlastního názoru. Mým cílem však bylo zmapovat prostředí, ve kterém žáci tráví většinu času a které je jistě velice ovlivňuje.

Svou povahou je výzkum kvalitativní povahy, avšak po vyhodnocení odpovědí jsem některé výsledky kvantifikovala a znázornila v podobě grafů. Bylo to z toho důvodu, že se odpovědi povětšinou velice podobaly a takovéto vyhodnocení se mi jevílo jako přehlednější. Podobnost odpovědí pro mě však byla vzhledem k otevřeným odpovědím velice překvapivým zjištěním. Přisuzuji to buď tomu, že církevní gymnázia takto nejspíše svojí celkovou atmosférou obecně působí, nebo jsou to témata, která jsou na církevních gymnáziích často diskutovaná a žáci si na ně již vytvořili určitou zobecněnou odpověď. Proto jsem se rozhodla výsledky hodnotit procentuálně.

Respondenti z obou škol jsou žáci septim, jsou rok před maturitou a z toho důvodu předpokládám, že již mohou studium na své škole relevantně zhodnotit. A vzhledem k tomu, že mají většinou zkušenost i se školou státní, usuzuji, že jedině oni mohou situaci zhodnotit objektivně. Navíc se snad každý setkal s „ateistickým“ kolektivem. U žáků necírkevních škol toto vůbec platit nemusí, alespoň ne v takové míře. Proto jsem tedy provedla svůj výzkum pouze na církevních gymnáziích.

7. Výzkumný vzorek

Výzkum byl proveden v septimách dvou osmiletých gymnázií. V Církevním gymnáziu v Plzni a v Arcibiskupském gymnáziu v Praze

Výzkumu na Církevním gymnáziu v Plzni se účastnilo celkem osmnáct respondentů, konkrétně osm chlapců a deset dívek, ve věku sedmnáct až devatenáct let. Na tuto třídu jsem měla vyhrazenou jednu vyučovací hodinu (t. j. 45 minut). Ve třídě byl přítomen učitel.

Na Arcibiskupském gymnáziu v Praze dotazník vyplnilo čtrnáct žáků septimy A a sedmnáct žáků septimy B. Žáci byli ve věku sedmnáct až devatenáct let. Na obě třídy jsem měla taktéž vyhrazenou celou vyučovací hodinu. S oběma třídami jsem měla možnost být sama, bez účasti učitele.

V septimě A se výzkumu zúčastnilo šest chlapců a osm dívek. Třída byla klidná, dotazník žáci vyplňovali v tichu a občas se někdo na něco zeptal. I z dlouhých rozvinutých odpovědí je zřejmé, že se na otázky opravdu soustředili a přemýšleli nad nimi.

Ve třídě septimy B dotazník vyplnilo devět chlapců a osm dívek. Žáci této třídy byli více energičtí, občas měli tendence se „radit“ a někteří z nich byli s otázkami hotovi velmi rychle. Paradoxně jsem v této třídě však strávila nejvíce času a i zde se našlo hodně zajímavých odpovědí.

7.1. Církevní gymnázium v Plzni

Církevní gymnázium v Plzni je umístěno v budově na Mikulášském náměstí 15. O vybudování nové školní budovy na tomto místě bylo rozhodnuto na konci 19. století. Poprvé byla škola otevřena v září roku 1897. Byla rozdělena na dvě části, II. Obecnou chlapeckou školu ve východním obvodě Plzně a II. Obecnou dívčí školu ve východním obvodě Plzně. V roce 1908 byla budova školy rozšířena o další dva trakty a byla tak navýšena kapacita žáků. První zásadní změna ve fungování školy nastala, když vstoupil v platnost nový školský zákon 1. září 1948. Došlo ke sloučení dívčí a chlapecké části a přejmenování školy na 14. Národní školu v Plzni, Náměstí odborářů. Během komunistického režimu došlo k celé řadě dalších změn. Církevní gymnázium v Plzni zahájilo vyučování v této budově 1. září 1992.

V roce 1995 byla na gymnáziu vybudována nová kaple, která byla 6. dubna vysvěcena biskupem plzeňským. V únoru následujícího školního roku, tedy roku 1995/1996 se pak konal první maturitní ples a posléze první maturitní zkoušky. Spolu s úspěchem prvních absolventů se škola mohla tento rok pyšnit otevřením vlastní školní kuchyně a jídelny. V roce 1998/1999 byla zrušena čtyřletá výuka, od té doby je gymnázium pouze osmileté. Tento rok také nově vznikla možnost studovat gymnázium dálkově. V červenci roku 2004 odešla dosavadní ředitelka Jana Hrbotická do důchodu a do funkce ředitele nastupuje Daniel Petříček, který ji zastává dodnes (Církevní gymnázium Plzeň 2014).

7.2. Arcibiskupské gymnázium v Praze

Arcibiskupské gymnázium, které se nachází v Praze na Náměstí Míru, stojí na své adrese od roku 1938, kdy bylo 28. října slavnostně otevřeno. Jeho tradice však sahá až do roku 1904. Tou dobou bylo gymnázium otevřeno z podnětu kongregace Školských sester řádu sv. Františka jako dívčí reálné gymnázium. Když se však škola postupem času rozrostla a stoupla její úroveň, přestaly dosavadní budovy dostačovat a sestry se rozhodly postavit budovu novou, na místě starých zbořených domů. Nová adresa je tedy na Praze 2, ulice Korunní 586/2, kde škola stojí doposud.

Během druhé světové války se nadále v budově přes určitá omezení vyučovalo. Změny nastaly až v padesátých letech, kdy se ateistický program totalitního režimu již nadále neslučoval s další činností církevní školy, a Arcibiskupské gymnázium bylo v roce 1950 zestátněno. Teprve od roku 1992 je škola znovu otevřena, zřizovatelem již však není kongregace Školských sester řádu sv. Františka, ale nově Arcibiskupství pražské. Gymnázium bylo nejprve otevřeno jako čtyřleté, nyní však funguje výhradně jako osmileté (Šilha 2002).

8. Výsledky výzkumu na Církevním a Arcibiskupském gymnáziu

Na začátku jsem se ptala na pohlaví a na věk. Výzkumu se tedy celkem zúčastnilo 49 respondentů, dohromady to pak bylo na obou gymnáziích 23 chlapců a 26 dívek. Poté jsem položila sedm otázek. Všechny jsou otevřené, ani jedna otázka není uzavřená. Toho jsem později trochu litovala, protože by možná bylo jednodušší odpovědi vyhodnotit a dojít k nějakému jednoznačnému závěru. Na druhou stranu mi tato forma dotazníku pomohla odkrýt i ty myšlenky, na které bych se sama nezeptala. Přesto se ale našlo mnoho podobností.

Otázka č. 1: „Jste věřící? Hlásíte se k nějaké konkrétní církvi? (Nemusíte odpovídat pouze ano/ ne, klidně to více rozeberte.)“

Z celkového počtu 49 respondentů je přibližně 20 % žáků ateistů (tedy nevěřících). Zbýlých 80 % buď „v něco“ věří, nebo se hlásí ke konkrétní církvi. Věřící se pak dají rozdělit do následujících skupin.

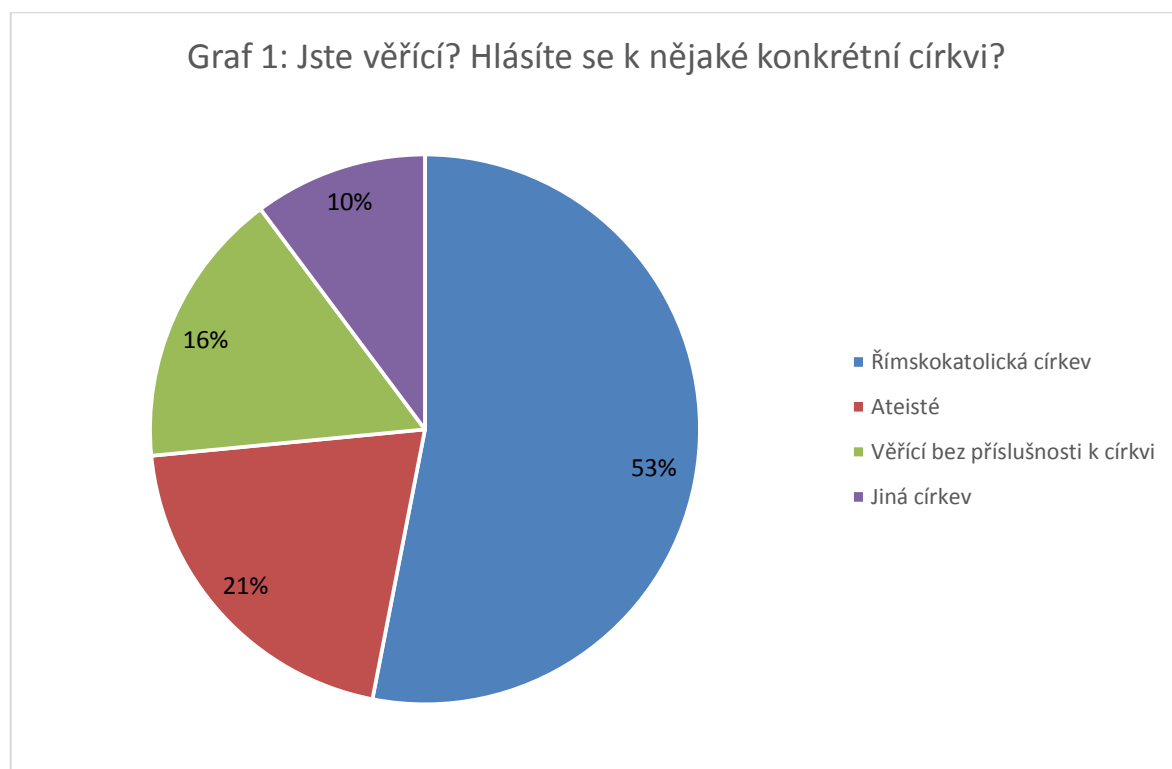
Z celkového počtu 39 žáků věřících se 26 žáků hlásí k římskokatolické církvi, 5 se hlásí k církvi jiné (nejčastěji k Českobratrské církvi evangelické) a 8 v Boha věří, ale k žádné církvi nepřísluší (viz graf č. 1).

Zajímavé je, že žáci, kteří sami sebe specifikovali jako „ateisty“, se většinou k této otázce nijak blíže nevyjadřovali. Jedna dívka z Církevního gymnázia se vyjádřila, že je sice „*pokřtěná husitka, ale v průběhu studia [jsem] o svou víru přišla.*“ Z odpovědi však není zřetelné, jestli se ztrátou víry souvisí právě studium na křesťanské škole, nebo to na její víru nemělo vliv. Další respondentka píše, že věřící není, ale myslí si, že „*každý člověk věří v něco, v nějaký svůj princip a nemusíme tomu zrovna říkat Bůh.*“ Pouze jediný žák se vyjádřil velmi striktně. Na otázku, jestli je věřící odpovídá: „*Ne a nikdy nebudu.*“ A dále se vyjadřuje slovy: „*osobně jsem zaujat vůči každému náboženství, ale pakliže se mě praktiky ostatních nedotýkají, je mi to vcelku jedno.*“ Zajímavé je, že si tento žák přesto vybral Arcibiskupské gymnázium. Jak ale zmiňuje v dalších odpovědích, jinak je s výběrem školy spokojen.

Někteří respondenti hovoří o tom, že nějakým způsobem hledají správnou cestu nebo že vnitřně řeší svůj vztah k Bohu. Jiní zase zmiňovali, že jsou „*praktikujícími*

křesťany“ a pravidelně chodí na bohoslužby a ke svátostem. Několik žáků se pak shodlo na tom, že věří v Boha a přísluší k nějaké církvi proto, že v tomto duchu byli vychováváni od malička.

Z odpovědí respondentů na první otázku vyplývá, že studiem na církevní škole jsou žáci konfrontováni s otázkou osobní víry nebo s jejich postojem k ní. Zdá se, že i nad touto otázkou přemýšlejí a většina z nich svoji odpověď opravdu rozvedla a snažila se vyjádřit svůj vlastní názor. Respondenti z Církevního gymnázia mi v diskuzi po vyplnění dotazníku řekli, že lidí, kteří věří v Boha a navštěvují tuto školu, může být přibližně jedna třetina, takzvaných „praktikujících“ křesťanů ještě méně. Ale spolužáci mezi sebou občas na toto téma hovoří a tato otázka zde není „tabu“. Horák (2013, s. 72) zmiňuje, že: „*mezi důvody těch, kdo náboženskou víru nevyznávají, si lze představit i potřebu poznat náboženství případně i teologii, aby mohli náboženské víře odporovat, což mohou smysluplně a kulturně činit jen jestliže nabyli o víře dostatečné a autentické (pravdivé) informace.*“ Myslím tedy, že tento dialog mezi žáky je důležitý pro upevnění jejich vlastního, ať už jakéhokoliv, názoru.

Otázka č. 2: „Proč jste si vybral/a církevní gymnázium? Jste s touto volbou spokojen/a?“

Na otázku volby církevního gymnázia odpovědělo 10 respondentů (20,4 %), že si školu nevybrali sami, ale školu zvolili jejich rodiče (viz graf č. 2a). Dále u 14 respondentů (28,5 %) rozhodla zkušenost jejich staršího sourozence, který školu studuje/ studoval. Dalším faktorem při výběru školy bylo doporučení přátel a známých, kteří měli se školou taktéž osobní zkušenost. Tuto odpověď zmínilo 12 žáků (24,5 %).

Názor, že s výběrem gymnázia souvisela převážně vysoká úroveň a prestiž školy, zmínilo 21 respondentů (43 %). Jako nejčastější důvod uváděli, že má škola dobrou pověst (ať už kvalitou výuky spojenou s vysokým počtem přijatých žáků na vysokou školu, dobrými výsledky státních maturit, nebo „jen“ výjimečným prostředím a vztahy ve škole).

Odpovědi na tuto otázku také ukázaly na to, že to, že je škola církevní, nemuselo hrát při výběru až takovou roli. Na tento dotaz odpovědělo několik žáků, že oním rozhodujícím faktorem byla právě například kvalita školy. Jedna žákyně zmínila, že „[...] to byla škola, která se nacházela nejbližší [jejímu] bydlišti. Proto [...] se sem přihlásila, ne z důvodů náboženských.“ Dále však pokračuje: „Byla jsem také nevěřící, ale díky tomuto gymnáziu jsem se stala věřící a byla jsem pokřtěna.“ To opět nasvědčuje tomu, že se ve škole opravdu vede dialog a žáky to nutí o víře přemýšlet.

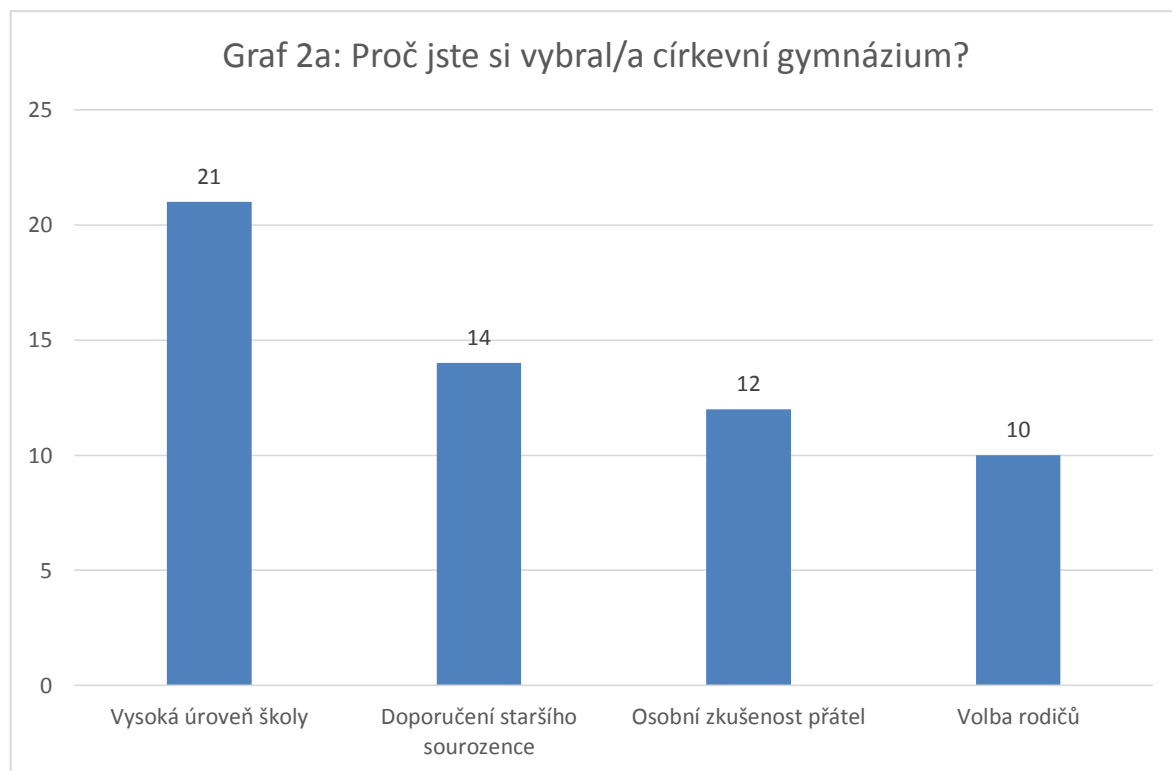
Možná, že by se odpovědi lišily, kdybychom se ptali také žáků na čtyřletém gymnáziu. Ti by se zřejmě více rozhodovali sami, byla by pro ně méně důležitá blízkost od domova a dali by na své kamarády.

Další respondent se vyjádřil takto: „Z obecných znaků církevních škol tady s ničím problémem nemám. Nicméně styl vyučování Nn⁴ by se mohl změnit. Většina látky v osnovách je jen hloupé biflování církevní historie.“ Tento názor mě velmi zaujal, protože naráží na otázku ohledně výuky náboženství.

Několik respondentů pak uvedlo jako jeden z důvodů právě to, že je škola církevní a oni se tak nemusí za svou víru stydět. Žákyně z Církevního gymnázia uvedla, že si studium na této škole zvolila právě proto, že je věřící a využívá možností ranní bohoslužby. Dále pokračuje: „[...] je tu fajn mít kněze a religionistiku a bohužel jsem mylně doufala, že tu bude více věřících, bohužel tomu tak není.“. To potvrzuje zmíněný

⁴ Zkratka pro náboženskou nauku

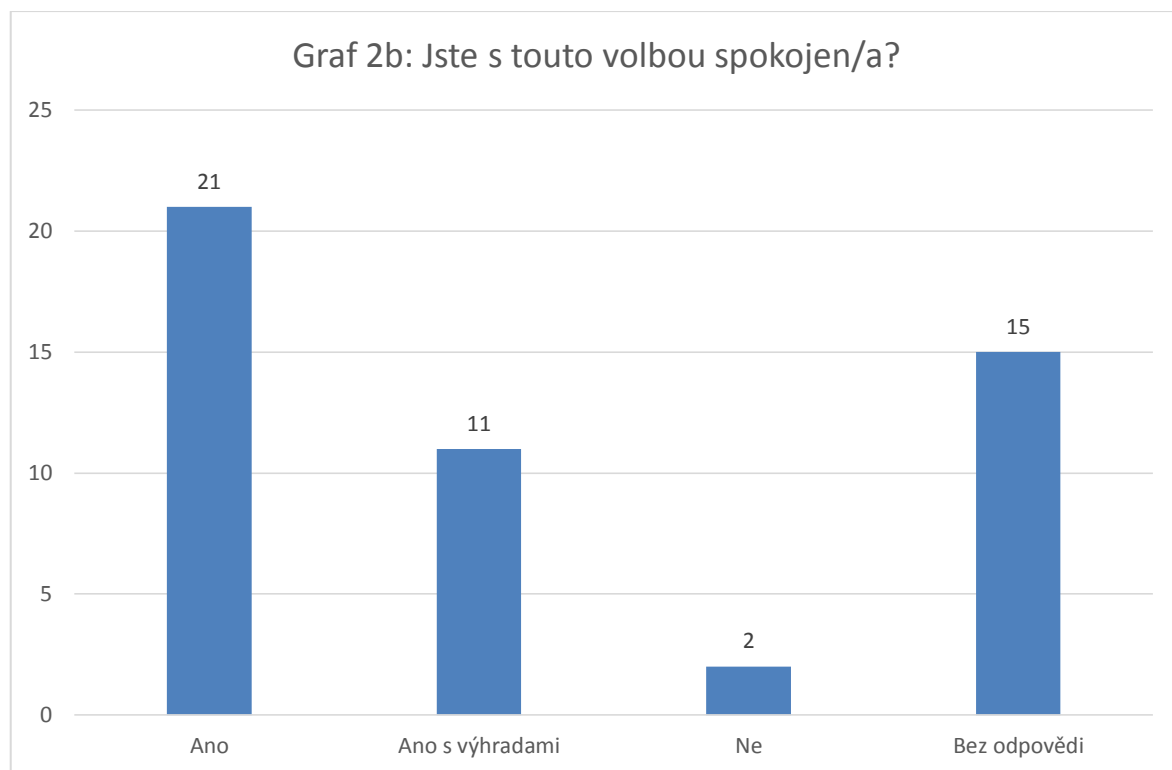
zjištěný fakt, že je na tomto gymnáziu více žáků ateistů, než žáků vyznávající jakoukoliv víru.

K druhé části otázky „Jste s touto volbou spokojen/a?“ se 15 respondentů (30,6 %) nevyjádřilo vůbec (viz graf č. 2b). Příkladám to nesprávně položené otázce, která byla složenou ze dvou otázek, a proto někteří z nich odpověděli jen na první polovinu. S volbou školy je spokojeno 21 žáků (42,9 %), z čehož 2 dívky odpověděly, že bylo zpočátku studium velmi náročné, což ke spokojenosti z jejich pohledu zcela nepřispívalo, ale teď již mohou říct, že spokojené jsou. Z celkového počtu pak 11 respondentů (22,4 %) odpovědělo, že s volbou spokojeni jsou, ale mají jisté výhrady. Jedna žákyně svoji volbu školy komentovala takto: „*Na AG sice občas nadávám, spousta věcí mě tu rozčiluje, ale zároveň, kdybych znovu stála před rozhodnutím, na jaké gymnázium jít, vybrala bych si stejně.*“ Dále se jiná respondentka k otázce vyjádřila slovy: „*Dřív jsem litovala, že jsem nešla na nějakou normální školu, která má třeba dokonce i peníze na pomůcky, ale teď jsem za to ráda, že jsem tady.*“ Je zajímavé zamyslet se nad tím, jak by asi odpovídali žáci nižších tříd. Žáci septim jsou podle mého názoru již uvědomělejší, na svou školu mají zralejší názor a provoz školy jim nepřipadá tak černobílý.

Negativně se ke své škole stavěli 2 respondenti (4 %). Jeden by školu znovu nevolil, druhý říká, že spokojen není, ale „[...] [nemá] s čím srovnávat[...]“.

Mezi odpověďmi se také objevovalo, že jsou žáci spokojeni převážně s kolektivem a s atmosférou ve třídě.

Otázka č. 3: „Co vnímáte jako největší klad na církevní škole?“

Během vyplňování tohoto dotazníku se mě ve dvou třídách respondenti ptali, jestli otázkou myslím klad na jejich škole, nebo pozitivum na školách církevních obecně. Pravděpodobně by tedy bylo třeba otázku lépe zformulovat, aby nebyla matoucí. Dotazovaným jsem tedy odpověděla, že mohou zkusit nalézt klady na církevním školství jako takovém, přesto, že jejich odpověď bude pravděpodobně stejně vycházet z jejich zkušenosti právě z jedné, jejich církevní školy, kterou navštěvují (viz graf č. 3).

V odpovědích se objevovala slova jako: přátelskost, otevřenost, pospolitost, respekt, důvěra, dobré vztahy, dobrá atmosféra, tolerance.

Za jeden z kladů žáci považují výuku náboženství a možnost společných bohoslužeb. Zajímavé je, že výuku náboženství oceňují i ateističtí spolužáci. Tento názor, nebo alespoň jeden z nich, uvedlo 19 žáků (38,8 %).

Taktéž 3 žáci (6,1 %) vidí pozitivum v tom, že: „*místo obrazu prezidenta [mají] ve třídách kříž.*“ To poukazuje na hodnoty, které vyznávají.

Z celkového počtu dotazovaných odpovědělo 32 žáků, tedy nejvyšší počet (65,3 %), že za největší klad považují kolektiv lidí ve třídě a škole jako takové. Jeden ze žáků se na toto téma zmínil slovy: „*[...] lidi jsou otevření, milí, radostní. Nechodím sem jen proto, že musím.*“ Jiná žákyně v odpovědi na tuto otázku napsala: „*Hlavně to že se pohybuji v prostředí více méně věřících lidí – o víře se bavíme otevřeně, klidně před celou třídou, to je pro mě důležité. Taký si myslím, že tady je takový lidský přístup, cítím se tady docela bezpečně, i když učení je hodně a písemky těžké.*“ Tato skutečnost je patrna i z odpovědí dalších žáků. Otázka pocitu bezpečí je dle mého názoru velmi důležitá. Sami žáci mi pak při rozhovoru několikrát zopakovali podobnou myšlenku. Říkali, že velmi oceňují přístup některých pedagogů v tom smyslu, že cítí, že se na ně mohou kdykoliv obrátit a nahlížet na ně nejen jako na kantory, ale i na dospělé osoby sobě blízké

Jiná dívka pak vztahy ve škole zhodnotila takto: „*Složení lidí – na církevní školu chodívají slušnější lidé – lidé ne nutně věřící, ale duchovněji založení sdílející určité hodnoty a ideály. Je to určitý typ lidí, kteří jsou mi myšlenkově podobní a které bych na běžné střední škole nepotkala v takové koncentraci.*“ Tato myšlenka mi připadá jako zajímavé shrnutí toho, co měla možná většina respondentů na mysli oním „výjimečným“ kolektivem. Rozhodně si nemyslím, že na církevní školu chodívají slušnější lidé, ale možná se to tak této dívce z různých důvodů může jevit. Jedním z důvodů by mohl být přístup nově nastupujících žáků (i jejich rodičů) ke škole, i k ostatním lidem, protože nastupují s vědomím, že na této škole je něco neobvyklého a tím něčím je společný „smysl“ – víra v Boha. Dalším faktorem je podle mého názoru výchova v křesťanském duchu, která je dětem poskytována v rodinách. Tento morální a mravní vklad se jim pak snadněji udržuje v kolektivu spolužáků s podobnou výchovou. Křesťanské školy pak mohou být jakýmsi „bublinami“, tedy místem krásným, plným ideálů, avšak „reálný svět“, do kterého se žáci budou muset dříve či později vydat, pro ně posléze může být dosti nepříjemným překvapením.

Otázka č. 4: „Co vnímáte jako největší zápor na církevní škole?“

Nejčastější odpovědí, kterou uvedlo 17 respondentů (34,7 %), byla stížnost na nedostatečné vybavení školy v důsledku nízkého financování církevních škol. Někteří si stěžovali na kvalitu pomůcek, jiní na vybavení tělocvičen, nebo stav toalet. Žákyně Arcibiskupského gymnázia, která taktéž vidí na církevní škole toto negativum, se k tomu vyjádřila slovy: *„Škola má málo peněz – je to vidět třeba na záchodech, pomůckách, školních výletech... ale vlastně se to dá vnímat i jako klad [...], naučíme se, že není všechno samozřejmé.“* Církevní školy jsou dotovány z části státem a z části církví, celkově jsou však dotace nižší, než u státních škol. To se pak odráží na kvalitě pomůcek a vybavení.⁵

Velmi často si žáci stěžovali na učitele nebo vedení školy. Tento názor vyjádřilo 10 respondentů (20,4 %). Většina z nich však zmínila fakt, že to není v souvislosti s tím, že je škola církevní, jen s některými učiteli nejsou spokojeni (viz graf č. 4).

Dalších 6 žáků (12,2 %) uvedlo, že jim škola připadá v některých ohledech příliš konzervativní. V tom vidí zápor. Jeden ze žáků napsal, že je na škole *„[...]příliš dbáno na vážnost“*. Jiná žákyně pak svůj názor vyjádřila slovy: *„Přehnaně striktní řešení některých*

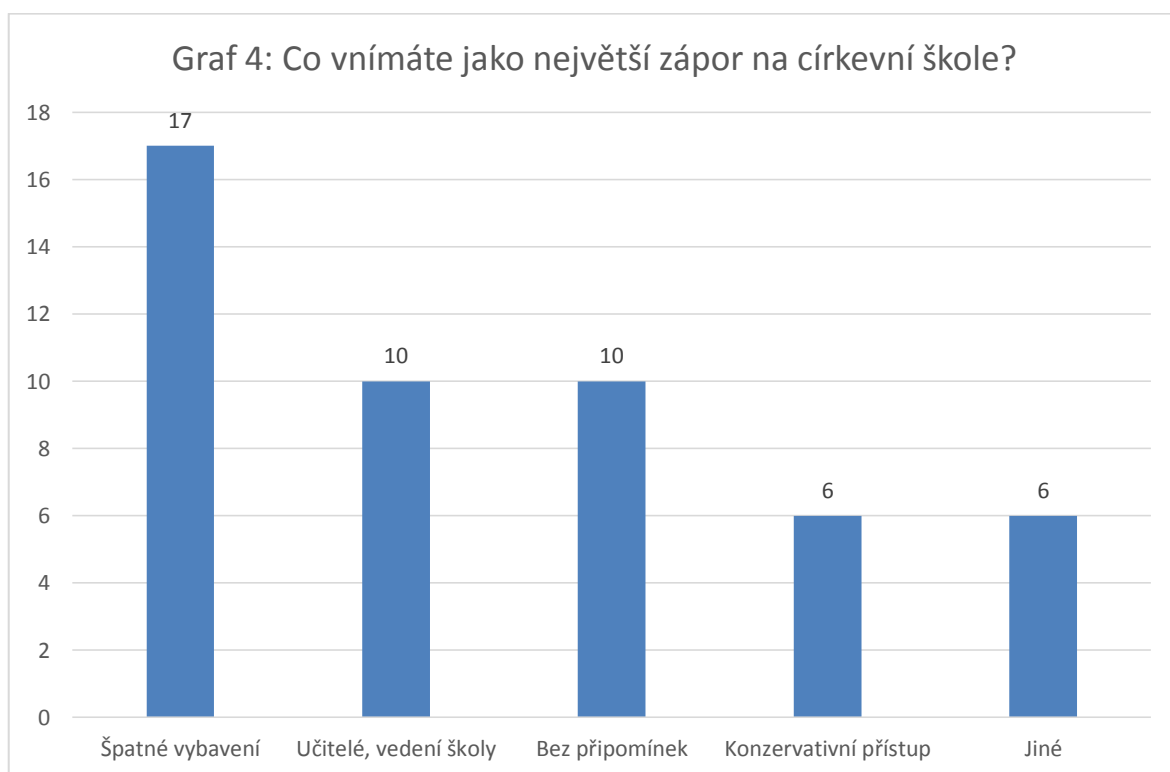
⁵ Viz kapitolu 4.2.

problémů, které by jinde nebyly brány tak vážně (ale je pochopitelné, že se na církevní škole budou brát z křesťanského hlediska)“. Je pravidlem, že je na církevních školách kladen důraz nejen na kvalitní výuku, ale také na morální hodnoty a mezilidské vztahy. V tomto ohledu mají pravděpodobně učitelé větší potřebu „vychovávat“ žáky, kteří se nechovají podle těchto norem a vést je v křesťanském duchu.

Jiná konkrétní negativa vnímá 6 respondentů (12,2 %). Mezi ně patří například vnímání křesťanských škol ostatními vrstevníky. Často jsou lidé neinformovaní a mají o křesťanských školách zkreslené představy, což na žáky církevních škol může mít negativní dopad, jelikož mohou být těmito předsudky stigmatizováni.

Zbýlých 10 respondentů (20,4 %) se k otázce vůbec nevyjádřilo, nebo žádné záporné na církevní škole nevnímají.

Co si možná žáci uvědomí, až když opustí školu, je ona „bublina“, o které jsem se již zmiňovala v předchozí otázce. Je hezké dospívat v takovém prostředí, jaké se církevní školy snaží poskytnout (a snad se jim to i daří), po absolvování však může být „reálný svět“ pro tyto jedince šokem.

Otázka č. 5: „V čem je podle vás církevní škola nevíce odlišná?“

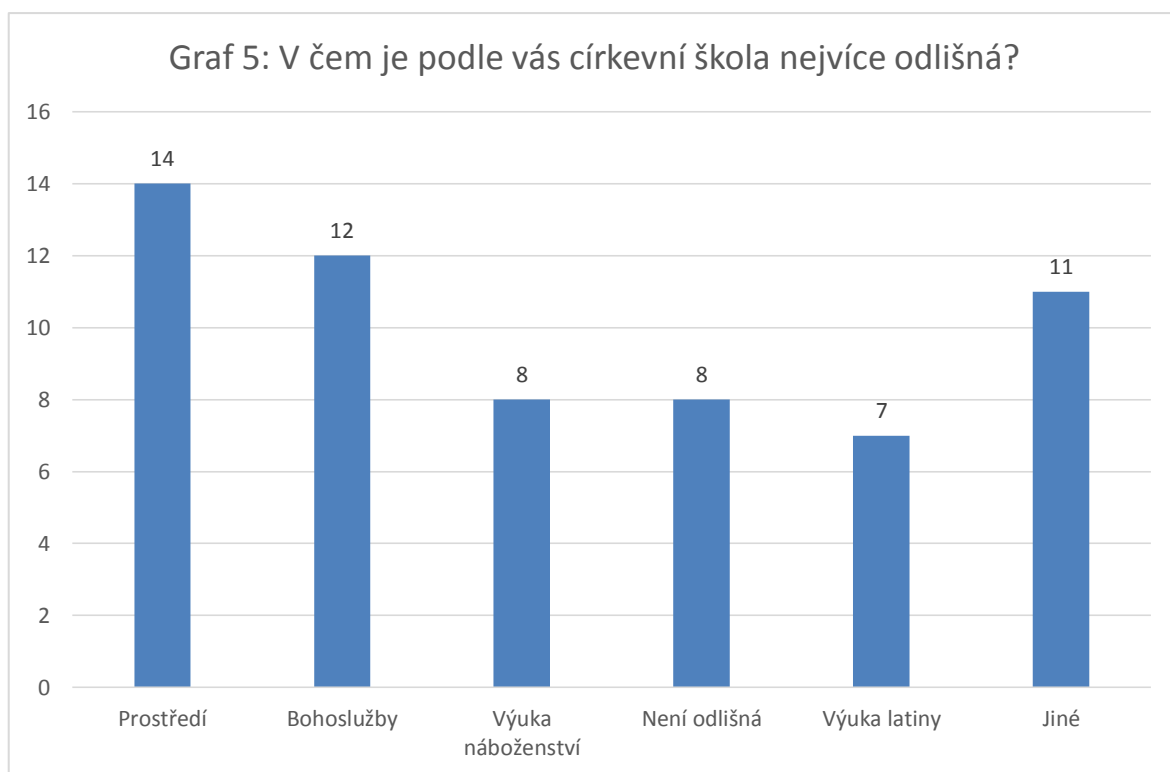
V této otázce se objevovalo hned několik shodných odpovědí. Dotazovaní opět hodně zmiňovali fakt, že se na církevních školách oproti školám necírkevním vyučuje náboženství, latina, nebo pořádají bohoslužby (viz graf č. 5).

Výuku latiny žáci zmiňovali jak v kladech, záporech i v odlišnostech od jiných škol. Latina se na Církevním i Arcibiskupském gymnáziu vyučuje povinně čtyři roky. V této otázce se takováto odpověď objevila sedmkrát (14,28 %), výuku náboženství zmínilo 8 žáků (16,32 %), konání bohoslužeb pak žáků 12 (24,48 %).

Jako další odlišnost vnímá 14 respondentů (28,56 %) opět prostředí věřících lidí, kteří se podle některých více respektují, a to vede k jiné atmosféře a celkovému dojmu školy. S tím je znovu spojeno to, že se na školách vede dialog a nikdo se nemusí stydět ani za svou víru, ani za to, že v Boha nevěří.

Mezi méně frekventované odpovědi patřilo např. to, že na škole učí řádové sestry, že je pro žáky k dispozici školní kaplan, kaple, nebo že ve třídách místo prezidenta republiky visí kříž. Jedna žákyně pak uvedla, že: „[...] škola je mnohem těžší – chtějí po nás mnohem víc látky, máme víc hodin, víc seminářů, víc povinných předmětů (náboženství, latina).“ Tento názor se také opakoval. To je opět spojené s prestiží a úrovní, na kterou obě školy kladou velký důraz.

Někteří respondenti zmínili také to, že vlastně v ničem jiná není a že se nedělají rozdíly mezi věřícími a nevěřícími. Takto vnímá svou školu 5 žáků (10,2 %).

Otázka č. 6: „Jaká byla vaše očekávání? Naplnila se?“

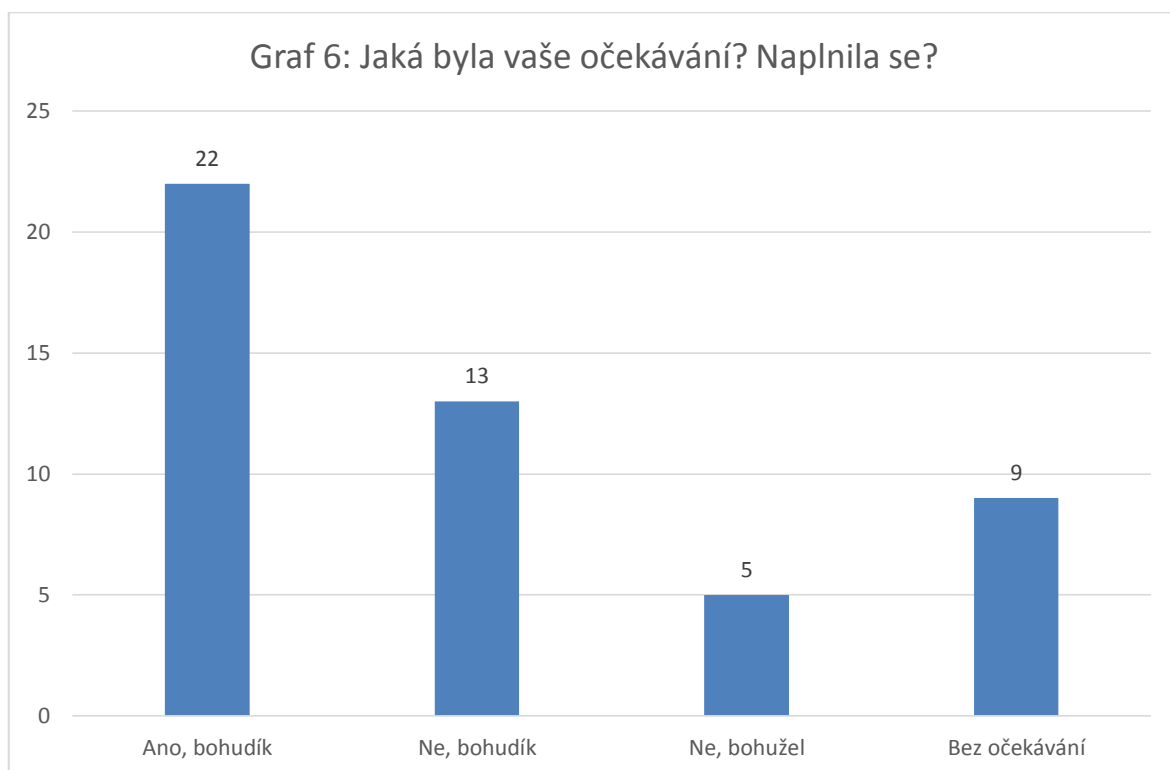
Na tuto otázku odpovídali respondenti velice rozmanitě. Velká část z nich (konkrétně 13 dotázaných – 26,52 %) napsala, že se jejich očekávání nenaplnila, za což jsou vděční. Mezi důvody uvedli například obavu ze sklonům k fanatismu, která se během bližšího seznámení se školou ukázala jako neopodstatněná. Jiní se obávali přílišného konzervatismu, což také vyvrátili (viz graf č. 6).

Dalších 5 jednotlivců napsalo, že se jejich očekávání bohužel nenaplnila, protože doufali, že zde budou kvalitnější, nebo méně nároční učitelé (10,2 %). Jedna dívka z Církevního gymnázia zase očekávala „[...] více věřících. Ale spíše se [jí] zdá, že [tu] hodně převažuje nevěřících a věřící jsou ‚utlačováni‘ nebo jsou považováni za ‚jiné‘ “. To opět svědčí o výše zmiňovaném „problému“ tohoto gymnázia, že sem chodí převážně nevěřící žáci. Dívka dále píše: „čekala jsem otevřenější přístup a přátelštější a více vyzdvihované křesťanské hodnoty a jednání, což se mi zde moc nedostává, spíše naopak, učitelé nejsou moc věřící a zbytečně to odmítají (víru).“

Názor, že očekávání byla naplněna v kladném slova smyslu, se objevoval nejčastěji, konkrétně ve 22 dotaznicích (44,88 %). Respondenti zmiňovali převážně očekávání ohledně dobrého kolektivu lidí a kvalitní výuky. Jedna z žákyň vylíčila své

pocity takto: „Co se týče vzdělání – tato škola mě naučila se učit a myslet na svou budoucnost. Dala mi rozhled a kamarády. Tato škola viděla můj rozvoj ze zlobivého pubertáka k dospělému člověku a to se mi líbí.“

Poslední skupinu tvořilo 9 odpovědí žáků (18,36 %), kteří se na školu hlásili bez jakýchkoli očekávání.

Otázka č. 7: „Máte nějaký návrh, co se dá na vaší církevní škole zlepšit?“

Na poslední otázku respondenti odpovídali velice podobně. Protože každý zmínil většinou několik návrhů na změnu, uvedu zde, kolikrát byla jednotlivá odpověď zmíněna (viz graf č. 7).

Nejzmiňovanější odpověď se opět týkala učitelského sboru. Žáci si povětšinou stěžovali na konzervativní přístup, zastaralé metody výuky, nebo špatné vedení školy. Takový problém zde vidí 26 respondentů. Velká většina se u tohoto problému, jak jej vidí, měla potřebu rozepsat. Z toho vnímám, že jim toto téma nejvíce leží na srdci. Školu vždy tvoří především lidé a vztahy v ní. Proto je toto nejviditelnějším faktorem, který by respondenti měli touhu změnit. Zaujal mě však většinový přístup žáků. K otázce se postavili ve skrze věcně a pragmaticky. Nekritizovali své učitele, ale často opravdu jen

navrhovali změny, které by se daly uskutečnit. Jeden z takových návrhů napsal žák Arcibiskupského gymnázia slovy: „*Určitě by pomohlo, kdyby mělo víc lidí (studentů i profesorů) návrhy, co na naší církevní škole zlepšit a pak se opravdu aktivně postarali o jejich naplnění. A kdyby vedení bylo všem případným iniciátorům náklonnější (,trošku osvícenství do toho konzervatismu!)*.“ Jiná respondentka pak vidí tento problém takto: *[...]smlouvy profesorů se školou. Starší profesori, kteří už mají nakročeno k důchodu, učí starými metodami a už je učení ani nebaví, mají smlouvu na dobu neurčitou, což vlastně znamená, že je škola nemůže vyhodit. Zatímco mladí profesori, kteří mají ještě radost ze své práce a teoreticky by mohli školu pozvednout, tak dostávají smlouvu na dobu neurčitou, takže kdykoliv se vedení zachce, můžou být vyhozeni. Mnohdy se tak děje, protože ti mladí mají chuť měnit a s tím vedení nesouhlasí*“. Tento názor byl v jiných obměnách zmiňován několikrát. Jiná žákyně ale například napsala, že tento problém je problémem téměř na každé škole a že se nedá tak úplně vyřešit, protože „*[...] povahu lidí nezměníme*“. S tímto se také pojí názor dívky opět z Arcibiskupského gymnázia, která napsala: „*přístup některých profesorů, u nichž je nadmíru obtížné dosáhnout dobrých výsledků*“. Z odpovědí na toto téma je tedy více než zřejmé, že by žáci uvítali nějaký dialog s vedením, možná určité změny v přístupu konkrétních učitelů. Z jejich slov je však také zřejmé, že si uvědomují, že toto není v jejich kompetenci a ani v dohledné době v jejich možnostech. S vedením není ani na jedné škole v tomto ohledu možné jakkoliv „vyjednávat“.

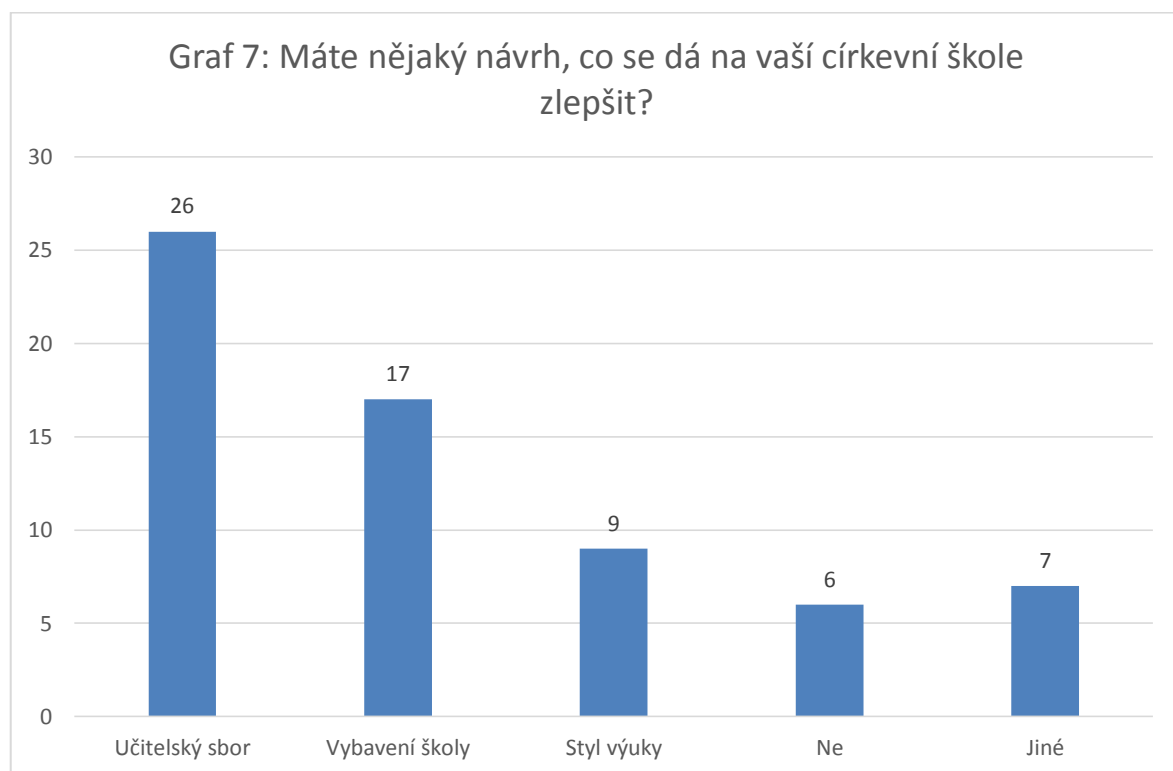
Dalším velkým tématem je již zmiňovaná otázka nedostatku financí a s tím spojené vybavení škol. Tady se žáci tolik nerozepisovali, protože vše potřebné většinou vyjádřili již v otázce č. 4. Odpovědi se často týkaly tělocvičny, či toalet, které jsou podle žáků „*[...] v příšerném stavu*“. Nějakým způsobem tento návrh na zlepšení zmínilo 17 respondentů.

V neposlední řadě pak 9 žáků vyjádřilo svou touhu po změně ohledně výuky. V těchto odpovědích se často objevovalo slovo „modernizace“. Jedna žákyně vidí řešení takto: „*[...] neučit podle 30 let starých učebnic. Je spousta multimediálních prostředků, jak výuku zlepšit a probíranou látku přiblížit studentům -> více školu modernizovat (jak materiálně, tak duševně – výuka.) Např. víc využívat projektorů, prezentací, dokumentů...*“. Jiní respondenti se zase vyjadřovali k počtu hodin, který by oni sami změnili (snížit 3 hodiny týdně fyziky a chemie a naopak zvýšit 1 hodinu týdně náboženství

nebo třeba filosofie). Dále „větší komplexnost výuky“, aby předměty lépe zapadaly do sebe, jak je tomu na pár vybraných školách v České republice. Sám respondent tu však zmiňuje, že si je vědom, že to je otázkou celého školského systému.

Mezi dalšími odpověďmi se pak vyskytovaly připomínky ke školní jídelně, nebo k zařazení více školních projektů do osnov, či návrhy na začlenění školního autobusu. Tyto různorodé jednotlivé názory se vyskytly v 7 dotaznících.

Poslední skupinu tvořilo 6 jednotlivců, kteří by na své škole buď nic neměnili, nebo žádné připomínky či návrhy na změnu nemají.

9. Diskuze

Z vyhodnocených dat práce lze odvodit, že převážná část žáků církevních gymnázií v Plzni a v Praze se hlásí k Římskokatolické církvi, nebo k Českobratrské církvi evangelické, které jsou v rámci České republiky tradiční. Poměrně vysoké procento (20 %) žáků jsou ateisté, ale lze předpokládat, že jim náboženská orientace škol nevadí. Daleko více rozhoduje při volbě střední školy její pověst, ať už ze zkušenosti známých, starších sourozenců nebo znalosti rodičů.

Dále je z konkrétních odpovědí patrné, že mezilidské vztahy na školách tohoto druhu jsou neobyčejně kvalitní a žáci si jich velice cení. Naopak nespokojeni jsou žáci se špatným nebo nedostatečným vybavením školy, což je patrné z již zmíněného nízkého financování církevních škol. Z výzkumu dále vyplývá, že žáci vnímají prostředí školy (tedy výše zmíněné vztahy a dobrý kolektiv) jako to, co je nejvíce odlišuje od jiných, necírkevních škol. Měli-li žáci na začátku studia od školy nějaká očekávání, pak nyní převážná většina z nich zpětně hodnotí toto rozhodnutí jako velmi dobré.

Ze shromážděných dat lze vyčíst, že mají žáci nespočet návrhů, co by se dalo na jejich škole zlepšit. Jedním z nich je nedostatečný dialog s vedením.

Žáci byli velice ochotní a u některých byl vidět zájem o téma, nad kterým se mohli zamyslet a ke kterému se mohli vyjádřit. Z počátku jsem měla trochu obavy, jestli budou brát dotazník vážně a nebude to pro ně jen „zabití hodiny“, ale tyto obavy se nakonec ukázaly jako zbytečné. Několik respondentů mi na konec dotazníku, za mé poděkování za vyplnění dotazníku, něco připsalo. Jedna žákyně napsala: „*není zač, mám ráda smysluplné dotazníky*“. To mě nejen potěšilo, ale také přimělo k pocitu, že dotazník možná alespoň někoho motivoval k zamyšlení nad svým studiem a jeho kladnými a zápornými stránkami.

Z dotazníků byla patrná i atmosféra na obou školách. Na Církevním gymnáziu je zjevné, že školu navštěvuje více ateistů, nebo lidí, kteří nemají žádný vztah k žádné církvi, ani víře. Na Arcibiskupském gymnáziu je na křesťanskou nauku kladen větší důraz, což je spojeno i s hodnotami, které se zde projevují v mezilidských vztazích.

Díky otevřeným otázkám mohli dát respondenti „volnější průchod“ svým myšlenkám a názorům. O to zajímavější může být to, že byly odpovědi velmi shodné. Z dotazníků jsem neměla pocit, že by některý žák názorově nějak radikálněji vyčníval.

Ačkoliv se jejich pohled na víru a smysl života samozřejmě liší, z odpovědí jsem nepocítovala, že by se kvůli tomu někdo cítil z třídy vyčleněn. Myslím si, že pestrost vyznání je dobrým předpokladem pro vzájemnou toleranci, která se projeví i později po absolvování gymnázia. Také jsem mohla vyzorovat, že používají podobné slovní obraty, mají svůj „třídní jazyk“. Z dotazníků a celkově z návštěvy tříd jsem nabyla pocit, že všechny tři třídy jako kolektiv dobře fungují.

Téměř všichni z dotazovaných vyzdvihovali atmosféru školy a vztahy jak mezi žáky samotnými, tak i mezi žáky a učiteli. Tento jev ale není na úkor kvality vzdělávání, jak by se snad někdo mohl domnívat. Z různých průzkumů a žebříčků úrovní lze vyčíst, že si církevní školy dlouhodobě udržují svůj standard. Příkladem mohou být výsledky státních maturit v roce 2011, kdy se Arcibiskupské gymnázium umístilo na třetím místě v celé České republice, Cyrilometodějské gymnázium v Brně na pátém místě a Biskupské gymnázium v Českých Budějovicích na místě devátém (Nová maturita 2011).

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala historickým vývojem církevního školství, konkrétně základních a středních škol a to zejména po roce 1989. Tomu však předcházely významné a zásadní změny, které se udály před tímto obdobím a kterým se také okrajově věnuji. Dále jsem pak zkoumala to, jak žáci, kteří tyto instituce navštěvují, na tento vzdělávací systém nahlíží.

V teoretické části jsem nejprve přiblížila období mezi lety 1948 – 1989, kdy došlo k postupnému rušení velké části církevních institucí. Ve druhé a třetí kapitole jsem se pak zabývala obdobím po Sametové revoluci, kdy se katolická církev začala z těchto zásahů vzpamatovávat, a postupně pak došlo k obnovení církevního vzdělávání. V poslední kapitole teoretické části jsem se věnovala současné situaci církevního školství včetně nastínění např. jeho financování, nebo obsahu vzdělávání.

V praktické části jsem pak na vzorku tří tříd církevních gymnázií pomocí dotazníkového šetření zkoumala, zda jsou církevní školy v něčem specifické. Z výzkumu vyplynulo, že tento systém je specifický svým pozitivním přístupem jak k žákům ze strany učitelů, tak vztahy mezi žáky samotnými. Objevila se však i určitá negativa, jako například špatné vybavení škol, a to z důvodu nízkého financování.

Závěry mé práce by snad mohly být pomyslným odrazovým můstkem pro další výzkumníky, kteří se rozhodnou tomuto doposud nepřiliš probádanému, ale o to důležitějšímu tématu v budoucnu věnovat.

Komplikovaný vývoj církevního školství napomohl a upevnil postavení, které nyní tyto školy u nás mají. Vzhledem k ne vždy dobrým vztahům církve a státu by v minulosti bylo asi považováno za troufalé domnívat se, že ve 21. století bude tolik kvalitních církevních škol a tolik uchazečů o studium na nich. Svobodu, která žákům a žákům umožňuje vybrat si mezi školou církevní, státní nebo školou soukromou, považuji za velký pokrok a za důležitý demokratizační faktor. Je to fakt, který se odráží nejen ve školství, ale dokazuje také posun ve spolupráci státu a církve, která sice nefunguje vždy ideálně, ale je podle mého názoru na dobré cestě.

Seznam použité literatury

Prameny

BALÍK, Stanislav a Otto EIBL (2013). Proměny postojů českých politických stran ke vztahu církví a státu v průběhu 19. a 20. století. *Sociální studia*, roč. 10, č. 3, s. 107-131.

BRADÁČ, Petr (2007). *Financování církví v českých zemích 20. století*, in: *Revue církevního práva*, 2/07.

BUREŠ, Jan (2012). *Česká demokracie po roce 1989: institucionální základy českého politického systému*. Praha: Grada, 526 s.

HORÁK, Záboj (2008). *Obnovení církevních škol v českých zemích v letech 1990–1991*. *Revue církevního práva*. 40(2), s. 94–114.

HORÁK, Záboj (2013). Působení církví ve školství v českých zemích po roce 1989. In: ŠIDLOVSKÝ, Evermod Gejza, VALEŠ, Václav (edit.), *Melior est aquisitio scientiae negotiatione argenti. Pocta Prof. Ignácovi Antonínovi Hrdinovi O. Praem. k šedesátým narozeninám*, Královská kanonie premonstrátů na Strahově, Praha, s. 71–87.

Kodex kanonického práva: Úřední znění textu a překlad do češtiny : Latinsko-české vyd. s věc. rejstří (1994). Praha: Zvon.

SPOUSTA, Jan (1999). České církve očima sociologických výzkumů. In: HANUŠ, Jiří. *Náboženství v době společenských změn*. Brno: Masarykova univerzita, s. 73–90.

ŠILHA, Josef (2002). *Almanach k 10. výročí obnovené činnosti Arcibiskupského gymnázia v Praze*. Praha: Arcibiskupské gymnázium, 72 s.

TOMKA, Miklós (1999). Marginalizace a opozice jako motivy izolacionismu a konzervatismu východoevropského katolicismu. In: HANUŠ, Jiří. *Náboženství v době společenských změn*. Brno: Masarykova univerzita, s. 91–109.

VESELÁ, Zdeňka (1977/78). Střední školství v českých zemích po druhé světové válce. In: *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity studia minora facultatis philosophicae universitatis brunensis* (Brno: Brněnská univerzita), s. 47-56.

Zákon 228/1949 Sb., Vládní nařízení o působnosti a organizaci Státního úřadu pro věci církevní.

Zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky.

Zákon č. 162/1998 Sb., kterým se mění Listina základních práv a svobod.

Zákon č. 171/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol (školský zákon).

Zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol (školský zákon).

Zákon č. 298/1990 Sb., o úpravě některých majetkových vztahů řeholních řádů a kongregací a arcibiskupství olomouckého.

Zákon č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech.

Zákon č. 338/1991, kterým se mění a doplňuje zákon č. 298/1990 Sb., o úpravě některých majetkových vztahů řeholních řádů a kongregací a arcibiskupství olomouckého.

Zákon č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů (zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi).

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

Zákon č. 95/1948 Sb., o základní úpravě jednotného školství (školský zákon).

Elektronické zdroje

Arcibiskupství pražské (2015). *Historie našeho církevního školství*. [online] 27. 05. 2015 [cit. 30.1.2016]. Dostupné z: <http://bit.ly/1O8TGIV>.

Církevní gymnázium plzeň (2014). *Historie budovy*. [online]. [cit. 16.10. 2015]. Dostupné z: <http://bit.ly/1Ygu6Mb>

Česká biskupská konference (2001). *Přehled jednání mezi státem a církvemi v letech 1990–2000* [online]. 17.11.2007 [cit. 30.1.2016]. Dostupné z: <http://bit.ly/21LvUyW>.

Čsú (2011). *Náboženské vyznání obyvatelstva – 2001* [online]. 30.06.2003 [cit. 30.1.2016]. Dostupné z: <https://goo.gl/5bYMvC>.

EVJÁKOVÁ, Radka (2014). *Legislativa a financování soukromých škol* [online]. *Zkola.cz*, 12.8.2014 [cit. 18.4.2016]. Dostupné z: <http://bit.ly/1Vyh4vq>.

FUREK, Adam (2000). *Právní předpisy ČR upravující právní postavení církví a náboženských společností a další související otázky* [online]. Praha [cit. 25. 1. 2016]. Dostupné z: <http://bit.ly/1Txu1j2>.

KDU-ČSL (2015a). *Stručná Historie ČSL a KDU-ČSL* [online]. 26.9.2015 [cit. 30.1.2016]. Dostupné z: <http://bit.ly/21u3ZU4>.

KDU-ČSL (2015b). *Co prosadila KDU-ČSL v letech 1990-2010* [online]. 26.9.2015 [cit. 30.1.2016]. Dostupné z: <http://goo.gl/G1jnLg>.

KREJČÍ, Jan (2011). *Založení podzemní církve v Československu bylo logickým vyústěním komunistické represe* [online]. 13.12.2011 [cit. 30.1.2016]. Dostupné z: <http://bit.ly/1nF0Liz>.

Ministerstvo kultury ČR (2012). *Dotazy majetkové vyrovnání* [online]. 19.8.2012 [cit. 30.1.2016]. Dostupné z: <http://bit.ly/1WTO2E8>.

Ministerstvo kultury ČR (2015). *Přehled zvláštních práv církví a náboženských společností* [online]. [cit. 11.1.2016] Dostupné z: <http://bit.ly/1YgJxE6>.

Ministerstvo kultury ČR (2015). *Vlastnické právo církví a náboženských společností* [online]. [cit. 16.2.2016]. Dostupné z: <http://bit.ly/1WSIkE5>.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR (2009). *Zpráva o vývoji českého školství od listopadu 1989* [online]. [cit. 30.1.2016]. Dostupné z: <http://bit.ly/1WTOhiK>.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR (2010). *Zpráva o vývoji českého regionálního školství od listopadu 1989* [online]. [cit. 18.4.2016]. Dostupné z: <http://bit.ly/1QVyH0A>.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR (2014). *MŠMT je pro rovný přístup ve školství* [online]. [cit. 12.1.2016]. Dostupné z: <http://bit.ly/1SLxtqU>.

Nová maturita (2011). *Školy s nejlepšími výsledky* [online]. [cit. 10.6.2015]. Dostupné z: <http://bit.ly/1UJyWm6>.

Oxford Dictionaries (2015). *Restitutio in integrum* [online]. [cit. 25. 1. 2016]. Dostupné z: <http://bit.ly/1SXcRPM>.

VÁLKOVÁ, Hana (2012). *Vracení majetku církvím dělá z jiných restituentů voly, míní Ledecký* [online]. 31.8.2012 [cit. 25. 1. 2016]. Dostupné z: <http://bit.ly/275KHiv>.

Vláda ČR (2007). *Programové prohlášení vlády - Klaus 1992* [online]. 7.11.2007 [cit. 30.1.2016]. Dostupné z: <http://bit.ly/24E8roD>.

Vláda ČR (2012). *Majetkové narovnání státu s církvemi a náboženskými společnostmi* [online]. 16. 7. 2012 [cit. 25. 1. 2016]. Dostupné z: <http://bit.ly/1XfQuXT>.

Vúp Praha (2007). *O zařazení náboženství do základních škol*. Metodický portál: Články [online]. 26. 06. 2007 [cit. 30.1.2016]. Dostupné z: <http://bit.ly/1WiLXVq>.

Přílohy

Příloha č. 1: Dotazník

STUDIUM NA CÍRKEVNÍ ŠKOLE

Muž/ žena

Věk:

Jste věřící? Hlásíte se k nějaké konkrétní církvi?

(Nemusíte odpovídat pouze ano/ ne, klidně to více rozeberte.)

Proč jste si vybral/ a církevní gymnázium? Jste s touto volbou spokojen/ a?

Co vnímáte jako největší klad na církevní škole?

Co vnímáte jako největší zápor na církevní škole?

V čem je podle vás církevní škola nejvíce odlišná?

Jaká byla vaše očekávání? Naplnila se?

Máte nějaký návrh, co se dá na vaší církevní škole zlepšit?

Moc děkuji za vyplnění!

Příloha č. 2: Přehled zvláštních práv církví a náboženských společností⁶

Č.	Církev a náboženské společnosti	vyučování náboženství na státních školách	duchovenská služba v ozbrojených silách ČR	duchovenská služba v místech, kde se vykonává vazba a trest odnětí svobody	konání obřadů, při nichž jsou uzavírány církevní sňatky	zřizování církevních škol	zachovávání povinnosti mlčenlivosti duchovními v souvislosti s výkonem zpovědního tajemství nebo s výkonem práva obdobného zpovědnímu tajemství
1	Apoštolská církev	A	A	A	A	A	A
2	Bratrská jednota baptistů	ne	A	A	A	A	A
3	Církev adventistů sedmého dne	A	A	A	A	A	A
4	Církev bratrská	ne	A	A	A	A	A
5	Církev československá husitská	A	A	A	A	A	A
6	Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů	ne	ne	ne	A	ne	A
7	Církev řeckokatolická	ne	A	A	A	ne	A
8	Církev římskokatolická	A	A	A	A	A	A
9	Českobratrská církev evangelická	A	A	A	A	A	A
10	Evangelická církev augsburského vyznání v České republice	ne	A	A	A	ne	A
11	Evangelická církev metodistická	ne	A	A	A	ne	A
12	Federace židovských obcí v České republice	ne	ne	ne	A	A	ne
13	Jednota bratrská	ne	A	A	A	A	A
14	Křesťanské sbory	A	ne	A	A	ne	A
15	Luterská evangelická církev a.v. v České republice	A	ne	ne	A	ne	A
16	Náboženská společnost českých unitářů	A	A	A	A	A	A
17	Náboženská	A	ne	A	A	ne	A

⁶ (Ministerstvo kultury ČR 2015)

	společnost Svědkové Jehovovi						
18	Novoapoštolská církev v České republice	ne	ne	ne	A	ne	A
19	Pravoslavná církev v českých zemích	ne	A	A	A	ne	A
20	Slezská církev evangelická augsburského vyznání	A	A	A	A	A	A
21	Starokatolická církev v České republice	A	A	A	A	ne	A

Summary

In my bachelor thesis I have focused on historic development of church education system. Particularly on elementary and middle schools after the year 1989. Preceding this era were fundamental changes in the church educational system, which are mentioned partially. I have also explored the way how students visiting these schools see the system.

In the theoretical part of the thesis I have explored the period before the year 1989 when a large amount of the church institutions were partially closed. In the second and third chapter I have dealt with the period after the Velvet revolution when the Catholic Church started to shake off these infringements and partially managed to re-establish the church education system. In the last theoretical chapter I have explored the current situation of the system including the finance side or the content of the education.

In the practical part of the thesis I have explored through questionnaires' survey the question if the church schools are specific in its own way. The survey has show that this system is specific through its positive altitude between the teachers and the students and also through the relations between the students themselves. Some of the negatives were for example deficient school amenities mainly because of a bad financing system.

Conclusions of my bachelor thesis may help other researchers who would address themselves in the further research of this topic.